

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

Bakalárska diplomová práca

**Mnemotechnické pomôcky a ich využitie
pri štúdiu japonského jazyka**

Mnemonics in studying Japanese language

Vypracovala: Katarína Tkáčiková

Vedúci práce: Mgr. Tereza Nakaya

Olomouc, 2014

PODKLAD PRO ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA:	OSOBNÍ ČÍSLO:
Katarína Tkáčiková	Ružomberok, SR	F110369

NÁZEV TÉMATU ČESKY:

Mnemotechnické pomůcky a jejich využití v studiu japonského jazyka

NÁZEV TÉMATU ANGLICKY:

Mnemonics in studying Japanese language

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Tereza Nakaya - ASJ

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Vo svojej práci by som sa chcela zaoberať možnosťami využitia mnemotechnických pomôcok pri štúdiu japonského jazyka, konkrétne pri zapamätávaní znakov a rozširovaní slovnej zásoby. Taktiež by som sa chcela zamerať na základné procesy zapamätávania z hľadiska neuropsychológie a históriu mnemotechník.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

BADDELEY, Alan D. *Vaše paměť: Mechanismy, otázky, praktická cvičení a další souvislosti jedinečné schopnosti lidského organismu* Croisile, B. – *Paměť*

CROISILE, Bernard. *Paměť: lepší spoznat, chrániť, účinnejšie využívať*

HEISIG, James W. *Remembering the kanji vol. 1, vol. 2, vol. 3*

LORAYNE, Harry a Jerry LUCAS. *The memory book*

Prehlasujem, že som túto bakalársku diplomovú prácu vypracovala samostatne
a uvádzam úplný zoznam citovanej a použitej literatúry.

V Olomouci dňa .....

Anotácia

Vypracovala: Katarína Tkáčiková

Katedra a fakulta: Katedra asijských štúdií, Filozofická fakulta

Názov práce: Mnemotechnické pomôcky a ich využitie pri štúdiu japonského jazyka
(Mnemonics in studying Japanese language)

Vedúci práce: Mgr. Tereza Nakaya

Počet znakov: 84,301

Počet príloh: 0

Počet titulov použitej literatúry: 11+4 online

Kľúčové slová: mnemotechniky, pamäť, asociovanie, obrazová predstava, japončina, čínske znaky

Táto bakalárska práca sa zaoberá použitím mnemotechnických pomôcok pri štúdiu japonského jazyka, popisuje základné metódy a princípy ich efektívneho využitia. Prvá kapitola práce približuje fungovanie pamäte a jednotlivé procesy zapamätávania, ktoré sa podieľajú na osvojovaní informácií, vrátane problematiky zabúdania. Text pojednávajúci o pamäti vychádza primárne z výsledkov výskumu britského psychológa Allana Baddeleyho. Druhá kapitola sa venuje mnemotechnikám vo všeobecnom ponímaní, opisuje ich historických vývin od raného systému zapamätávania „loci“ až po súčasnosť a predstavuje metódu asociácie ako základnú stratégiu používania mnemotechník. Tretia kapitola sa zaoberá praktickým využitím mnemotechnických pomôcok pri štúdiu cudzieho jazyka, konkrétne japončiny a predstavuje zahraničné publikácie pojednávajúce o použití mnemotechník v procese osvojovania japonského jazyka. Posledná časť práce je podrobným popisom Heisigovej mnemotechnickej trilógie *Remembering the Kanji*, ktoré sa zaoberá využitím mnemotechnických metód pri štúdiu významu, zápisu a čítaní jednotlivých znakov.

Ďakujem vedúcej práci Mgr. Tereze Nakayi za jej čas a cenné rady, ktoré mi poskytla, ako aj dôveru a trpezlivosť, s ktorou ma počas písania bakalárskej práce sprevádzala.

Edičná poznámka

V práci je použitý slovenský zápis písania mien a osôb, to znamená, že osobné meno je uvedené na prvom mieste a priezvisko na mieste druhom. Priezviská anglického a japonského pôvodu sú uvedené v neprechýlenom tvare. V práci je používaná slovenská transkripcia japončiny s výnimkou bibliografických citácií dokumentov napísaných v anglickom jazyku, v ktorých je zachovaná pôvodná transkripcia. Ak nie je uvedené inak, celý text je vytvorený na základe vlastného prekladu autorky práce.

Obsah

ÚVOD	7
1 PAMÄŤ A PROCESY ZAPAMÄTÁVANIA	10
1.1 Druhy pamäte	10
1.1.1 <i>Senzorická pamäť</i>	10
1.1.2 <i>Dlhodobá pamäť</i>	11
1.2 Senzibilizácia a význam opakovania v procese zapamätávania	12
1.2.1 <i>Mikrodistribúcia učenia v procese zapamätávania</i>	12
1.3 Uchovávanie a rozširovanie znalostí	13
1.3.1 <i>Rozširovanie znalostí o nové pojmy</i>	13
1.4 Zabúdanie informácií	15
1.4.1 <i>Spätné vybavovanie informácií</i>	16
1.5 Spracovanie slova	17
1.6 Interferencia učenia a význam oddychu pri štúdiu	19
2 MNEMOTECHNICKÉ POMÔCKY	21
2.1 Pôvod mnemotechnických pomôcok	21
2.1.1 <i>Mnemotechniky v stredoveku</i>	22
2.1.2 <i>Mnemotechniky v kresťanskej viere</i>	23
2.1.3 <i>Mnemotechniky v novoveku</i>	24
2.1.4 <i>Skepticizmus voči používaniu mnemotechník</i>	25
2.2 Súčasnosť	25
2.3 Asociovanie – vytváranie obrazových predstáv	27
2.3.1 <i>Obrazové predstavy</i>	28
2.4 Mnemotechnické metódy	29
2.5 Nevýhody a obmedzenia používania mnemotechník	29
3 VYUŽITIE MNEMOTECHNICKÝCH METÓD PRI ŠTÚDIU JAPONSKÉHO JAZYKA	31
3.1 Mnemotechniky pri štúdiu cudzích jazykov	32
3.2 Mnemotechniky pri rozširovaní japonskej slovnej zásoby	34
3.2.1 <i>Vhodnosť a aplikovateľnosť mnemotechnického systému</i>	36
3.2.2 <i>Mnemotechniky podľa tematických okruhov</i>	37
3.3 Využitie anglického jazyka pri výbere substituujúcich slov	39

3.4	Publikácie zahraničných autorov zaoberajúce sa mnemotechnickými metódami pri štúdiu japonského jazyka	40
3.5	Zhrnutie	42
4	JAMES W. HEISIG: REMEMBERING THE KANJI	43
4.1	<i>Remembering the Kanji 1</i>	43
4.1.1	<i>Ašpirácie diela Remembering the Kanji 1</i>	44
4.1.2	<i>Obsah a koncepcia Remembering the Kanji 1</i>	45
4.1.3	<i>Systém a základné princípy</i>	47
4.1.4	<i>Praprky (Primitive elements)</i>	48
4.1.5	<i>Heisigove odporúčania a varovania študentom</i>	49
4.2	<i>Remembering the Kanji 2</i>	49
4.2.1	<i>Mnemotechnické metódy pri učení sa sinojaponských čítaní znakov</i>	50
4.2.2	<i>Mnemotechnické metódy pri učení sa japonských čítaní znakov</i>	51
4.2.3	<i>Varovania a odporúčania študentom v diele Remembering the Kanji 2</i>	53
4.3	<i>Remembering the Kanji 3</i>	54
4.4	Zhrnutie	54
	ZÁVER	56

Úvod

Hlavnou ambíciou práce je predstaviť systém fungovania mnemotechnických metód a popísať možnosti ich využitia pri štúdiu japonského jazyka na základe skutočností vyplývajúcich z výskumov na poli neuropsychológie a reálnej potreby zjednodušiť štúdium tak náročného jazyka ako je japončina. Jednotlivé kapitoly práce zahrňujú nielen predstavenie teoretických princípov fungovania, ale aj praktické ukážky vytvárania mnemotechnických pomôcok.

Prvá časť práce sa zaoberá základnými procesmi zapamätávania, jednotlivými druhmi pamäte a ich praktickým fungovaním. Cieľom tejto kapitoly je priblíženie fungovania ľudskej pamäte a jej následné efektívne využitie pri štúdiu jazyka. V kapitole ďalej zdôrazňujem potrebu opakovania v procese zapamätávania a popisujem efektívne metódy uchovávania a rozširovania znalostí. Prvá časť práce ústi do problematiky zabúdania a faktoru interferencie pri učení. Text prvej kapitoly vychádza primárne z výsledkov výskumu britského psychológa Alana Baddeleyho.

Hlavným cieľom druhej časti práce je priblížiť históriu mnemotechník naprieč dejinami, ako predstaviteľov uvádzam prioritne veľkých mysliteľov stredoveku. Ako súčasných predstaviteľov som zvolila mnemotechnikov profesionálov, ktorí sú nezriedka predmetom záujmu a skúmania vedcov na poli neuropsychológie. V kapitole ďalej popisujem základné princípy fungovania mnemotechnického systému, ktorý je založený predovšetkým na asociovaní páru informácií a bohatosti spracovania. Druhú časť práce uzatváram upozornením na nevýhody a obmedzenia pri používaní mnemotechnických pomôcok.

Tretia časť pojednáva o praktickom zapojení mnemotechnického systému do štúdia japonského jazyka. V úvode kapitoly najprv demonštrujem princíp fungovania mnemotechník pri štúdiu slovnej zásoby na konkrétnom príklade anglického slova *cheetah*. Ďalej v tejto časti predstavujem štyri základné princípy vytvárania absurdných obrazových predstáv amerických mnemotechnikov Lorayna a Lucasa. Kapitola je zameraná výhradne na využitie mnemotechnických pomôcok pri rozširovaní japonskej slovnej zásoby na základe zvukovej reprezentácie slova

(čítania znaku). Uvádzam množstvo vlastných príkladov asociovateľných párov a niekoľko konkrétnych spracovaní do obrazových predstáv. V kapitole sa ďalej zaoberám systematizáciou použitia mnemotechník, uvádzam konkrétne príklady triedenia a výberu slov. Nakoľko sa slovenčina nejaví ako príliš využiteľný jazyk na vytváranie substituujúcich výrazov z japončiny a teda použitie mnemotechnických pomôcok, navrhujem taktiež použitie jazykovo flexibilnejšej angličtiny. Záverom tretej časti uvádzam a stručne popisujem ďalšie spôsoby využitia mnemotechnických pomôcok pri štúdiu japonského jazyka popísané v dielach zahraničných autorov.

Štvrtá a zároveň posledná kapitola práce sa venuje mnemotechnickej trilógii *Remembering the Kanji* amerického profesora Jamesa W. Heisiga. Touto kapitolou pokrývam použitie mnemotechnických pomôcok pri štúdiu grafickej reprezentácie japonského jazyka – pri zápise znakov. Najväčší priestor je venovaný prvému a najdôležitejšiemu z troch diel, *Remembering the Kanji 1* s podtitulom *A Complete Course on How Not to Forget the Meaning and Writing of Japanese Characters*. V jednotlivých podkapitolách detailne rozoberám obsah diela a na vybraných ukázkach z knihy demonštrujem základné princípy fungovania autorovho mnemotechnického systému. Takisto popisujem Heisigom zavedené pojmy a to hlavne tzv. *praprky*. V diele ďalej predstavujem druhý diel trilógie *Remembering the Kanji 2* s podtitulom *A Systematic Guide to Reading the Japanese Characters*, ktorý je zameraný na použitie mnemotechník pri zapamätávaní sinojaponských a japonských čítaní jednotlivých znakov. V závere kapitoly stručne predstavujem tretí diel *Remembering the Kanji 3* s podtitulom *Writing and Reading Japanese Characters for Upper-Level Proficiency*, ktorý je zameraný na osvojovanie málo frekvencovaných znakov.

Mnemotechnické metódy sú síce umelo vytvorené pomôcky na zapamätávanie, no študenti a učenci najrôznejších oborov ich už od čias stredoveku podvedome využívajú a nezriedka držia v prísnej tajnosti ako cenný spôsob efektívneho zapamätávania informácií. Využívanie mnemotechnických pomôcok nanešťastie zostáva doménou samoštúdia a na úrovni vysokoškolského štúdia zostáva v šedej periférii (ne)využitia. Svojou prácou sa u čitateľa budem snažiť vzbudiť záujem o toto prastaré umenie pamäte *ars memoriae*¹, pričom však budem klásť dôraz

---

¹ z latinčiny – “umenie pamäti“

na objektívne zhodnotenie využiteľnosti mnemotechník a prípadné obmedzenia a úskalia praktického použitia.

1 Pamäť a procesy zapamätávania

Napriek faktu, že pamäť nie je sval a nie je teda možné posilňovať jej výkonnosť fyzickým tréningom, nikto dnes nepochybuje o skutočnosti, že opakovaním určitých aktivít a cielenými stratégiami je možné dosiahnuť významných pokrokov v praktickom využívaní rôznych druhov pamäte. Pojem „pamäť“ v sebe nezahŕňa len schopnosť uchovávať informácie, ale paradoxne zastrešuje v prvom rade proces zabúdania, t.j. schopnosť filtrovať informácie, s ktorými človek každodenne prichádza do kontaktu. Pamäť sa priamo podieľa na procese učenia a pochopiť pamäť teda môže znamenať otvorenie obrovského potenciálu na vyššiu efektivitu a výkonnosť pri štúdiu. Nasledujúci text vychádza primárne z výskumov britského psychológa Alana Baddeleyho a popisuje vybrané pojmy z psychológie, ktoré možno považovať za relevantné vo vzťahu k praktickému štúdiu cudzích jazykov, konkrétne japonského jazyka.

1.1 Druhy pamäte

Rozsiahlymi výskumami na poli neuropsychológie došli vedci k záverom, že existuje niekoľko rôznych, no zároveň úzko prepojených druhov pamäte. Najčastejšie sa hovorí o jej troch podobách, ktoré najpresnejšie odpovedajú predstavám laickej verejnosti o pamäti, a to zmyslová (senzorická), krátkodobá (pracovná) a v neposlednom rade pamäť dlhodobá. S určitým zjednodušením a zovšeobecnením je možné povedať, že pri praktickom štúdiu má najdôležitejšiu rolu nesporne práve dlhodobá pamäť, ktorá umožňuje uchovávať teoreticky neobmedzené množstvo vedomostí po dobu trvania rokov. Cieľom učenia je snaha o uchovávanie informácií a znalostí po čo najdlhšiu možnú dobu.

1.1.1 Senzorická pamäť

Senzorická, čiže vizuálna (obrazová) pamäť sa skladá z minimálne dvoch podzložiek. „Jedna pracuje v závislosti na oční sítnici a najvíc ji ovlivňuje jas príslušného zrkového podnetu. Druhá se v mozku uplatňuje po obdržení a sloučení informací z obou sítnic.“ (Baddeley, 1996, s. 20) Hoci tomu jej názov nenaznačuje, vizuálna pamäť je takisto využívaná pri snímaní podnetov zvukového charakteru – je teda pamäťou nielen obrazovou, ale aj sluchovou. Dôležitosť sluchovej pamäte si študenti podvedome uvedomujú a učenie sa spôsobom hlasného opakovania študijného materiálu patrí medzi najúčinejšie formy zapamätávania si informácií, čo

potvrďujú aj nasledovné testy s číslami. Pri skúmaní senzorickej pamäti došli vedci k záverom, že nahlas vyslovenú sústavu čísl si človek zapamätá lepšie než tú istú sústavu čísl zobrazenú len v ich grafickej podobe – pri predložení vizuálnej podoby zvyčajne dochádza k nesprávnemu zapamätaniu si poslednej číslice. „Príčinou je zrejme to, že pri čtení posloupnosti je možné poslední číslici dosud vyvolat z krátkodobé sluchové paměti, někdy označované pojmem *echoická paměť*, protože se podobá ozvěně přetrvávající po vyslovení informace (...) Přečtenou posloupnost čísl si zapamatujeme lépe než posloupnost čísl v grafické podobě, protože sluchová senzická paměť je trvalejší než zraková.“ (tamtiež, s. 21) Japončina ako jazyk mimoriadne bohatý na svoju grafickú podobu sa z hľadiska osvojenia oprávnene radí medzi najzložitejšie reči sveta.² Pri štúdiu japonského jazyka je sluchová pamäť využiteľná pri nácvyku a rozširovaní slovnej zásoby a takisto pri precvičovaní syntaktických vzorcov, napríklad opakovaným čítaním vzorových viet s cieľom začleniť daný vzorec do aktívnej zložky svojich jazykových schopností.

1.1.2 Dlhodobá pamäť

„Laické predstavě o paměti nejlépe odpovídá právě paměť dlouhodobá. Jde o uchovávání informací po značně dlouhé časové intervaly.“ (tamtiež, s. 23) Členenie podľa kanadského psychológa Endela Tulvinga³ predpokladá dva typy dlhodobej pamäte a to pamäť epizodickú, ktorá sa podieľa na zapamätávaní konkrétnych udalostí a pamäť sémantickú, ktorá zabezpečuje uchovávanie informácií a vedomostí o svete – jedná sa o typ informácií, ktoré sú využiteľné aj bez kontextu. „Schopnost zapamatovat si význam slova, chemický vzorec soli nebo hlavní město Francie, to všechno jsou příklady sémantické paměti.“ (tamtiež, s. 24) Obsah sémantickej pamäte však v žiadnom prípade netvorí náhodný alebo vzájomne nesúvisiaci zoznam izolovaných slov. Práve naopak, vedomosti uložené v sémantickej pamäti tvoria zložité systémy a podskupiny, „kde sa logika spája s užitočnosťou.“ (Croisile, 2006, s. 95)

---

² *The Foreign Service Institute* (FSI) ju radí do najvyššej, piatej kategórie cudzích jazykov (z pohľadu anglických rodených hovoriacich), u ktorej sa vyžaduje 2200 hodín štúdia na osvojenie základných jazykových schopností.

< <http://www.effectivelanguagelearning.com/language-guide/language-difficulty>>

³ <<http://www.science.ca/scientists/scientistprofile.php?PID=20&pg=1>>.

1.2 Senzibilizácia a význam opakovania v procese zapamätávania

Pojem senzibilizácia označuje známy jav, ľudovo obsiahnutý v známom výroku „opakovanie je matkou múdrosti“. Jedná sa o nasledujúcu skutočnosť: „Pokud některé slovo nebo předmět slyšíme nebo vidíme více než jednou, při druhé nebo dokonce několikáté příležitosti jej budeme vidět nebo slyšet lépe.“ (Baddeley, s. 25) To znamená, že nové slovo, s ktorým sme sa v nedávnej dobe zoznámili, budeme pri najbližšom stretnutí schopní „dekódovať“ jednoduchšie a rýchlejšie, čiže dôjde k akémusi „rozcvičeniu“ pamäti. Takéto učenie sa označuje pojmom implicitné, čiže nedeklaratívne učenie. Dôležitú rolu pri tomto type učenia zohráva práca s významom slova, ktorá posilňuje jeho prípadné neskoršie vybavenie. V opačnom prípade by dochádzalo len k zapamätávaniu formy, akejsi prázdnej škrupiny slova. Takisto je potrebné si uvedomiť, že samotná grafická reprezentácia slova a prípadné modifikácie jej formy, napr. odlišný typ písma, majú vplyv na proces senzibilizácie, no na vybavenie významu slova žiadny vplyv nemajú. (tamtiež)

Systematické rozširovanie slovnej zásoby so zapojením do čo najväčšieho množstva príkladových viet a opakovaným používaním študijného materiálu vo vhodnom kontexte môže teda študent optimalizovať efektivitu svojho štúdia.

1.2.1 Mikrodistribúcia učenia v procese zapamätávania

Študenti sa pri memorovaní nových informácií a rozširovaní slovnej zásoby stretávajú so zaujímavým javom, ktorý poukazuje na dôležitosť časového odstupu medzi jednotlivými opakovaniami pri štúdiu nových informácií. Nové slovíčka sa v drivej prevahe prípadov pamätajú lepšie a rýchlejšie, ak sa študent s daným výrazom druhýkrát stretne s časovým odstupom – „oddělená expozice paměti pomáhá.“ (tamtiež, s. 81) Veľmi dôležité je však zároveň odhadnúť správnu mieru oddelenej expozície a svoju znalosť požadovanej informácie si vo vhodnú dobu overiť. „Čím dříve zvládnutí slovíčka prověřujete, tím větší je pravděpodobnost, že si je správně vybavíte, a tudíž tím větší je i pravděpodobnost, že se jeho vybavnost posílí.“ (tamtiež) Tom Landauer a Robert Bjork vyvynuli metódu, ktorá túto dilemu rieši a napomáha efektívnejšiemu učeniu: „spočívá v počátečním testování každé dílčí informace po krátkem časovém odstupu. Poté, co dojde k jejímu lepšímu zapamatování, se interval procvičování postupně zvětšuje, přičemž cílem je každou položku testovat po uplynutí nejdelsí doby, kdy může být ještě spolehlivě vybavena (...) Pokud si student na některé slovíčko nevzpomene, měl by se s ním po chvíli

znovu setkat a po každom správnom vybavení by se tento interval měl prodloužit.“ (tamtiež, s. 82)

Senzibilizácia a mikrodistribúcia učenia poukazujú na dôležitosť častého opakovania osvojovaných informácií za účelom vytvorenia trvácnej pamäťovej stopy, pričom informácie by mali byť opakované po krátkom časovom odstupe.

Študenti japončiny môžu svoje jazykové schopnosti prehlbovať neustálym vystavovaním sa jazyku, ako napr. nastavením ovládania svojho počítača a jednotlivých aplikácií v japončine, počúvaním japonských piesní, sledovaním japonských seriálov atď. Týmto spôsobom dochádza k opakovaniu informácií (jazykových znalostí) každodenne a s vhodným časovým odstupom.

1.3 Uchovávanie a rozširovanie znalostí

Ludská pamäť informácie neuchováva izolovane, ale vždy v závislosti na iných konkrétnych znalostiach. Predstavuje akúsi spleť sietí vzájomných vzťahov a asociácií, ktoré definujú naše poňatie a chápanie sveta navôkol, pričom platí priama úmera, „že čím více toho víme, tím úplnější budou naše znalosti a tím snadnější pro nás bude začleňování nových informací.“ (tamtiež, s. 145) Toto pravidlo platí obzvlášť pri štúdiu cudzích jazykov, nakoľko postupné zblížovanie sa s charakterom daného jazyka umožňuje študentom predvídať pravidlá a zákonitosti v jeho jednotlivých častiach, ako napr. gramatické vzorce, vetná štruktúra, výslovnosť, časovanie slovies a iné. Pri štúdiu japonského jazyka sa jedná hlavne o zefektívnenie rozširovania slovnej zásoby, a to napr. rozpoznávanie známych radikálov pri učení sa nových znakov, určovanie poradia a smeru jednotlivých ťahov alebo odhadovanie významu a intenzity onomatopoických výrazov, napr. „jemnejší“ výraz začínajúci neznelou spoluhláskou popisujúci menší únik vody a kvapkanie *potapota* verzus nigorizovaný výraz *botabota* označujúci „padanie“ väčšieho objemu tekutej masy alebo kvapaliny. Rozširovaním a nasledovným uchovávaním nových znalostí sa teda nielen obohacujú konkrétne vedomosti, ale takisto sa rozširuje učebný potenciál a posiluje jazykový cit.

1.3.1 Rozširovanie znalostí o nové pojmy

Experimenty s vymyslenými slovami, ktoré v štyridsiatych rokoch viedol E. Heidbreder potvrdili, čo sa už intuitívne tušilo. Konkrétne pojmy typu *kniha*, *človek* či *zvíra* sú na zapamätanie jednoduchšie ako relatívne abstraktné pojmy typu

obozretnosť, úslužnosť či *hranatosť*. Z výsledkov testov teda možno vyvodit' závery, že pojmy založené na konkrétnych a jednoznačných vlastnostiach (napr. farba) sú na zapamätanie jednoduchšie ako pojmy komplexnejšej a nejednoznačnejšej charakteristiky (napr. rôzne stavy duševnej nepohody).

Baddeley prišiel v roku 1975 so svojimi kolegami Thomsonom a Buchanamom k záveru, že dlhšie slová sú náročnejšie na vybavenie a teda aj zapamätanie. Za príčinu tohto javu stanovili dlhšie trvanie nácviku pri vyslovení, čo má za následok slabšie prevedenie grafickej podoby slov do fonologickej krátkodobej pamäte. „Čím delší slovo, tým déle trvá jeho vyslovení, a čím déle trvá nácvik slabík, tým delší dobu majú paměťové stopy předchozích slov na to, aby vybledly.“ (tamtiež, s. 56) K horšiemu zapamätaniu však nedochádza len u dlhších slov, ale takisto pri pomalom vyslovovaní kratších slov. Rýchlosť artikulácie teda možno považovať za podstatný faktor v procese zapamätávania. „konstantní je množství času, nikoli počet údajů. Lidé, se kterými jsme pracovali, si dokázali zapamatovat jen takové množství materiálu, které dokázali vyslovit za 1,5 vteřiny.“ (tamtiež, s. 58) Je však takisto dôležité uvedomiť si, že každý jazyk je jedinečný a svojim charakterom špecifický. Mnohí študenti uvádzajú, že dlhšie slovíčka sú pre nich pri rozširovaní slovnej zásoby na zapamätanie oveľa jednoduchšie. Toto platí špeciálne v japončine, kde kratšími sú zpravidla slová sinojaponského pôvodu a študenti ich predsa považujú za náročnejšie na naučenie. Naopak, slová japonského pôvodu, ktoré bývajú vo všeobecnosti zložené z viacerých slabík považujú študenti vo väčšine prípadov za jednoduchšie na naučenie.

Pri každodennom praktickom štúdiu je takisto výhodné uvedomiť si vplyv prostredia na proces zapamätávania. *Závislosť na kontexte*, ako tento jav označujú psychológovia, možno najjednoduchšie charakterizovať ako zákonitosť, podľa ktorej si človek najrýchlejšie spomenie na požadovanú informáciu v prostredí, v ktorom ju nadobudol. „Při obnově prostředí, v němž dotyčný zažil nějakou událost, může vzpomínku na ní lépe evokovat...“ (tamtiež, s. 180) Jedná sa opäť o jav, ktorý si študenti podvedome sami uvedomujú. Snáď každý študent má svoje vlastné, jedinečné preferencie pri výbere prostredia na učenie, o ktorých je presvedčený, že mu umožňujú dosahovať optimálne študijné výsledky (oblíbená miestnosť pri učení, štúdium v prírode, kolektívne učenie, počúvanie hudby, uprataný stôl,...) Podľa teórie

závislosti na kontexte sa teda študent, ktorý sa učil pri hlasnej hudbe na dané učivo najlepšie rozpomenie opäť pri počúvaní hudby, ideálne tých istých piesní.

1.4 Zabúdanie informácií

Neschopnosť rozpomenúť sa a vybaviť si nejakú konkrétnu informáciu možno vysvetliť viacerými scenármi. Jednou z možností je prípad, že si mozog danú informáciu ani v podstate nikdy nezapamätal – nezaznamenal ju a teda nevznikla žiadna pamäťová stopa. Iná možnosť počíta so scenárom, že pamäťová stopa síce vznikla, ale nebola dostatočne silná a pôsobením rôznych faktorov vybledla. Najčastejšie sa jedná o faktor interferencie, keď je pamäťová stopa narušovaná alebo prekryvaná ďalším učením, pričom väčší počet udalostí a nových vedomostí v medziobdobí je priamo úmerný väčšiemu počtu zabudnutých informácií. (tamtiež, s. 122) Takisto je možné, že daná informácia zostáva uložená hlboko v podvedomí, no prístup k nej bol z nejakého dôvodu zablokovaný. Určiť príčinu zabúdania konkrétnych informácií je v súčasnej dobe mimoriadne obtiažne, ak nie nemožné. Napriek tomu sa v danej problematike vedú rozsiahle výskumy a je vynakladaná veľká snaha na objasnenie príčin zabúdania pretože „chceme-li pochopiť, jak funguje naše paměť, potřebujeme vědět, nejen jak informace získáváme, ale také jak je zapomínáme.“ (tamtiež, s. 112) Nie je síce možné určiť s absolútnou presnosťou príčiny zabúdania informácií, no na druhej strane je možné určiť vzťah medzi učením a množstvom zabudnutých informácií: „Zapomínání je spočátku rychlé, ale postupně se zpomaluje; křivka zapomínání je spíše než lineární logaritmická.“ (tamtiež) Krivke zabúdania sa venoval nemecký filozof Hermann Ebbinghaus a to predovšetkým pokusmi na sebe samom. Blednutie pamäťových stôp takisto popisuje Jostov zákon, ktorý hovorí, že „pokud jsou dvě paměťové stopy v témže okamžiku stejně silné, starší z nich bude trvalejší a její blednutí bude pomalejší (...) jako by se paměťové stopy současně s procesem chátrání upevňovaly a odolávaly dalšímu rozpadu.“ (tamtiež, s. 112-113)

Logaritmický charakter krivky zabúdania potvrdzujú aj štúdie pod vedením Harryho Bahricka, profesora na Metodistickej univerzite v meste Ohio. V jednom zo svojich výskumov sa venoval faktoru času a vypracoval graf zobrazujúci vplyv časového odstupu na uchovávanie si znalostí cudzieho jazyka, konkrétne španielčiny. „Nejvýraznějším rysem grafu je to, že zapomínání po dvou letech pozvolna ustává a až do nejdelšího studovaného časového odstupu asi padesáti let už dochází jen

k malé ďalší ztráťe informácií. Vypadá to, jakoby zapomínání probíhalo jen do určitého okamžiku, pak se podle všeho paměťově zmrazí“ (tamtiež, s. 114) Bahrick výstižne pomenoval túto úroveň stability *permastor* – podľa večne zamrznutej pôdy, aká sa nachádza v polárnych oblastiach. Výskum Bahrickovho permastoru priniesol zaujímavé výsledky ohľadne uchovávanía znalostí cudzích jazykov: „celková úroveň permastoru závisí na pôvodním zvládnutí naučeného materiálu (...) Pravdepodobnosť dobrého zapamatování byla vyšší především u slov, jejichž naučení bylo snadné. Dále slova, jejichž učení bylo rozloženo v čase, se upevnila lépe než ta, která se testování naučili při kumulovaném studiu, což opět potvrzuje hodnotu rozloženého studia“ (tamtiež, s. 115)

1.4.1 *Spätné vybavovanie informácií*

Ako už bolo uvedené v predošlej podkapitole, jedna z teórií zabúdania predpokladá možnosť, že v prvom rade ani ku žiadnemu zabúdaniu nedochádza. Neschopnosť spomenúť si na konkrétnu informáciu sa podľa tejto teórie nepovažuje za zánik pamäťovej stopy ale iba jej odsunutie do akéhosi pomyselného tieňa či pamäťového úzadia. To dokazuje aj nepopierateľný fakt, že vo všeobecnosti vieme oveľa viac, než čo si v konkrétny moment dokážeme vybaviť. Baddeley túto teóriu podopiera tzv. pamäťovými nápovedami. (tamtiež, s. 167) Pamäťové nápovedy sú akési vodítka, ktoré umožňujú v prípade potreby rozpomenúť sa, siahnuť do pomyselného úzadia mysle a vybaviť si požadovanú informáciu, ktorú „máme na jazyku“, ale nedokážeme ju lokalizovať.

Pri štúdiu cudzích jazykov sa možno najčastejšie stretnúť s využívaním pamäťovej nápovedy pri opakovaní slovnej zásoby za účelom osvojenia nových pojmov, slovíčok. Študenti sa často dostávajú do situácie, že niektoré slovíčka sa im z nejakého dôvodu pamätajú ťažšie a proces vybavovania je znemožnený neschopnosťou „vyloviť“ danú informáciu z dna pamäte. Najefektívnejšou nápovedou na vybavenie si daného pojmu sa v takomto prípade stáva „nápoveda prvého písmena“ – ak bude študentovi napovedané začiatkové písmeno slovíčka, na ktoré si nedokáže spomenúť, s najväčšou pravdepodobnosťou si naň po nápovede okamžite spomenie. „Nápoveda prvého písmena“ je efektívnym spôsob učenia sa a opakovania nových pojmov nakoľko čiastočné „odhalenie“ cudzieho slova je pomyselnou rozcvičkou, ktorá posilňuje uloženie informácie do pamäte. Zaujímavým faktom je skutočnosť, že na rozpomenutie je potrebné napovedať práve prvé a nie

nasledujúce alebo posledné písmeno slova. Japončina, ktorá využíva na zápis jednotlivých slov zložitý grafický systém si s „náповедou prvého písmena“ rozhodne nevystačí. Vyblednutú pamäťovú stopu (nie však typ zabudnutia, kde ani primárne nedošlo k zapamätaniu) znaku možno obnoviť náповедou prvého radikálu, počtom jednotlivých ťahov, japonskými a sinojaponskými čítaniami, prirovnaním k podobnému znaku a inými metódami.

1.5 Spracovanie slova

Pri učení sa nových slov sa samozrejme študent nemôže spoliehať len na povrchovú stránku slov. Osvojovanie si nových pojmov v jazyku na základe ich vzhľadu, grafickej podoby je „najplytkejším“ typom spracovania slova a vo väčšine prípadov dochádza k nedostačujúcemu osvojeniu si slova. Jedná sa o situáciu typu „to slovo som už niekde videl/a“ a zvyčajne sa jedná o slová, s ktorými sa študent v minulosti stretol, napr. pri čítaní textu, ale bližšie si ich neosvojil, neprešli do aktívneho oddielu slovnej zásoby. Študenti japončiny ako jazyka s mimoriadne zložitým grafickým spôsobom zápisu sa často musia vyrovnávať s nepríjemným javom, keď znak síce dokážu prečítať, ale nie sú schopní spätne si ho vybaviť alebo dokonca písomne ho zaznamenať. V takomto prípade došlo pravdepodobne iba k povrchovému osvojeniu, tu sa ani nejedná o vyblednutie pamäťovej stopy. Čínske znaky (*kandži*) sú vzhľadom k svojmu abstraktnému charakteru obzvlášť náchylné na zabúdanie. Túto bariéru neznáameho a ťažko uchopiteľného sveta ťahov štetca sa študenti snažia prekročiť používaním mnemotechnických pomôcok, ktorým sa budem podrobnejšie venovať v nasledujúcich kapitolách.

Lepšiu úroveň zapamätania si pojmu možno dosiahnuť sústredením sa na jeho zvukovú stránku. Pri skúmaní zvukovej podoby slova totiž študent zachádza za jeho povrchovú, vizuálnu stránku a u takejto hlbšej analýzy pojmu vznikajú lepšie predpoklady na vznik precíznejšej a istejšej jazykovej stopy. (tamtiež, s. 173) Ako už bolo spomenuté v podkapitole 1.1.1, zvukovú podobu slova je možné si najjednoduchšie osvojiť jeho hlasným opakovaním. Mnohí študenti navyše vyzdvihujú účinnosť hlasného opakovania učiva pred zrkadlom, čo má pravdepodobne súvis s tzv. niekoľkonásobnou náповедou. Pozorovanie pohybu a napínania vlastných mimických svalov pri artikulačnom procese umožňuje študentom nielen lepšie si uvedomovať vyslovené hlásky, ale takisto umocniť proces zapamätávania zapojením tejto novej, doplnkovej činnosti. Niekoľkonásobná

nápoveda môže mať rôzne podoby, pričom väčšinou sa jedná o nejakú nenáročnú, automatizovanú sprievodnú činnosť. „Mimo to, že slova alebo predmety, ktoré si [študenti] majú zapamatovať, vidí, môžu mať napríklad za úkol čmárat si tužkou po papíre, prevrátit kalíšek na vejce vzhůru nohama, odzátkovať láhev a tak ďalej. (...) Připojením nové činnosti se zapamatování stává mnohem odolnějším vůči působení času a stárnutí.“ (tamtiež, s. 179) Takéto bohaté kódovanie na základe zapojenia zrakového vnímania, sémantického obsahu (napr. v prípade opakovania slovíčok vo vzorových vetách) a jednoduchej činnosti má za výsledok lepšiu prístupnosť a odolnosť pamäťovej stopy.

Najtrvalejšia a najodolnejšia pamäťová stopa však jednoznačne vzniká pri sémantickom spracovaní slova. Práca s pojmom na základe jeho významu má v porovnaní s vizuálnym a audioorálnym spracovaním za výsledok efektívnejšie a trvalejšie osvojenie. Rozdiel medzi jednotlivými typmi osvojovania opäť spočíva v hĺbke spracovania. Tento jav, ktorý popísali vo svojom článku z roku 1972 Fergus Craik a Robert Lockhart, uvádza a interpretuje Baddeley nasledovne: „Koncept hloubky byl zaveden na základě poněkud zjednodušené představy o tom, jak informace zpracovávame. Její součástí byl například předpoklad, že psané slovo vnímáme nejprve prostřednictvím jeho vzhledových vlastností, ty jsou pak převedeny do jisté zvukové podoby slov a ty že následně evokují příslušný význam (...) zpracování významu slova však vyžaduje, abychom postupovali ještě dále a vytvořili sémanticky ještě bohatší a trvalejší paměťovou stopu.“ (tamtiež, s. 173)

Preniknúť do hĺbky cudzieho jazyka znamená v prvom rade dosiahnuť úroveň zdatnosti, keď študent sa stáva schopným a „náchylným“ myslieť v danom jazyku. Pri takomto stupni osvojovania študent vystrieda svoj materinský jazyk za študovaný jazyk a začne ho uprednostňovať pri svojich myšlienkových pochodoch. Táto schopnosť sa väčšinou nadobúda intenzívnym štúdiom, konverzovaním v danom jazyku, čítaním literatúry, písaním textov rôzneho charakteru a inými procesmi učenia, čo opäť svedčí o dôležitosti hĺbky a intenzite spracovania informácií. Japončina ako jazyk kladúci vysoké nároky na osvojenie si písomnej podoby vyžaduje osobitný nácvik (ručné vypisovanie) veľkého množstva znakov, čo má v konečnom dôsledku za následok bohatšie spracovanie informácií a dochádza teda k vytvoreniu trvalejšej pamäťovej stopy.

Pri sémantickom kódovaní je opäť vhodné využiť systém mnohonásobnej nápovede, a to konkrétne prácu s prednesovou, melodickou stránkou učného sa materiálu. Študenti môžu pri hlasnom opakovaní naplno využívať svoj hlasový potenciál a pokúsiť sa osvojiť si učivo skrz rôzne rytmické alternácie svojho hlasového prejavu (šeptanie nedôležitých informácií, prízvukovanie nových slov, ...), rýmovanie, či dokonca spev.

1.6 Interferencia učenia a význam oddychu pri štúdiu

Jedna z klasických teórií zabúdania hovorí o blednutí pamäťových stôp v dôsledku interferencie, čo znamená, že človek jednotlivé informácie zabúda z dôvodu ich prekrývania a narušovania novým učením. Inými slovami, staré vedomosti sú vytláčané novými poznatkami a čerstvo nadobudnutými informáciami. Tento jav sa označuje termínom retroaktívna interferencia, čo presne vystihuje zpiatočný charakter zabúdania. Vplyvom interferencie na proces zabúdania sa už pred takmer sto rokmi zaoberali aj americkí vedci J.A. McGeoch a W.T. MacDonald, ktorí v r. 1931 zistili, že miera zabúdania je najvyššia práve pri učení sa významovo podobných slov, a teda dospeli k záveru, že čím podobnejší je interferujúci materiál, tým je vyššia pravdepodobnosť vyblednutia pamäťovej stopy. Nielenže sa predĺži potrebný čas na naučenie nového materiálu, ale zároveň dôjde k zabudnutiu veľkej časti už naučených informácií. (tamtiež, s. 126) Je preto mimoriadne dôležité venovať pozornosť štruktúre učenia a obzvlášť tvorcovia učebných materiálov by mali zväziť vhodnosť metódy hesiel s následným vymenovaním všetkých možností použitia a najrôznejších významov. Takáto metóda je síce dobrou referenčnou pomôckou, nie je však vhodná ako učebná pomôcka na školskú výuku.

Interferenciou sa takisto môžu rozumieť najrôznejšie podnety z okolia, čo dokazujú aj štúdie o vplyvu spánku na pamäť a proces zapamätávania. Je vedecky preukázané, že spánok ako obdobie maximálne zníženej interferencie výrazne ovplyvňuje proces zapamätávania. „Lidé, kteří se zadaný materiál učí těsně před spaním, si jej po čtyřiceti hodinách vybavují lépe než ti, kteří se jej učí ráno a pak se věnují běžným činnostem.“ (tamtiež, s. 123) Faktor interferencie samozrejme nie je jediným možným dôvodom vyššej efektivity „večerného učenia“. Nezanedbateľným faktorom je takisto fyziologický proces spojený s upevňovaním pamäťovej stopy, ktorý je u ľudí najintenzívnejší práve počas spánku.

Ako už bolo spomenuté, fáza spánku prináša ľudskej mysli oddych od interferencií z okolia a hodiny predchádzajúce spánok možno teda považovať za ideálny čas ku štúdiu. Spánok, prirodzene, nie je jediný spôsob ako obmedziť rušivé vplyvy. Obzvlášť pri intenzívnom samoštúdiu s dôrazom na osvojenie si čo najväčšieho množstva informácií využívajú študenti najrôznejšie formy oddychu, napr. krátku prechádzku, studenú sprchu, odpočinok pri sledovaní obľúbeného seriálu a iné.

2 Mnemotechnické pomôcky

Ako už bolo spomenuté v predchádzajúcej kapitole, ľudská pamäť nie je sval a nie je preto možné posilňovať jej silu a výkonnosť. Pamäť nie je schopná opakovaným cvičením zosilniť, zvýšenou záťažou nedochádza k navýšeniu množstva zapamätateľných informácií. Keď si napríklad študent zapamätá päťdesiat veršov z Miltonovej básne, neznamená to, že nasledujúcich päťdesiat veršov si zapamätá väčšou rýchlosťou a menšou námahou. Niekedy je to práve naopak – znalosť prvotných veršov má za následok rušivý jav interferencie, príčinou ktorej si študent nasledujúce verše zapamätá s väčšou námahou. (Norman, 1969, s. 99) Človek teda nie je schopný ovplyvniť výkonnosť svojej pamäte, aspoň nie v takom ponímaní, ako by si to sám predstavoval.

Zapamätávanie, na rozdiel od výkonnosti pamäte, je proces ovplyvniteľný v mnohých ohľadoch. Dobré a premyslené organizovanie informácií, vytváranie myšlienkových asociácií a obrazov, vedomé hranie sa so slovami, spájanie s už známymi informáciami pomocou absurdných príbehov sú len malým zlomkom z nezpočetného množstva tzv. mnemotechnických pomôcok, ktoré už od čias stredoveku pomáhajú ľuďom pamätať si viac.

„Mnemotechniky sú metódy organizovania informácií, ktoré si chceme zapamätáť, vytvárania myšlienkových asociácií, tvorba myšlienkových obrazov. Ide o priradenie jednej informácie k druhej, pričom väzby sa vytvárajú vedome a podľa vlastného uváženia a sú dávané do vzťahu s poznáním, ktoré nesúvisí s predmetom zapamätávania.“

(Croisile, s. 153)

Mnemotechniky sú výsledkom cielenej a systematickej ľudskej činnosti za účelom efektívneho osvojovania nových poznatkov.

2.1 Pôvod mnemotechnických pomôcok

Mnemotechnické metódy sú síce svojim charakterom „umelé“ triky a zlepšováky, ľudskému uvažovaniu sú však prirodzené a preto nie je vylúčené ich používanie už v najranejších érach histórie ľudstva. Pomenovanie súhvezdí

konkrétnymi názvami s bohatými možnosťami asociácií je výsledkom snahy primitívnych kmeňov uľahčiť si zapamätanie polohy hviezd. (tamtiež, s. 147)

Najstaršie dochované historické pramene hovoria o využívaní mnemotechník v časoch gréckej antiky, keď vtedajší autori využívali mnemotechnické metódy hlavne na poli rétoriky.

2.1.1 Mnemotechniky v stredoveku

Dialexis je názov traktátu neznámeho autora približne z roku okolo 400 pred Kristom, ktorý pojednáva o princípoch na zlepšenie zapamätávania. Autor v ňom uvádza tri hlavné myšlienky pri snahe o osvojenie nových informácií: byť pozorným, opakovať a novú informáciu spojiť s už osvojenými vednosťami.

„Na zapamätanie osobného mena ‚Chrysippos‘ autor odporúča vytvoriť väzbu so slovom *chrusos*, ‚zlato‘, a *hippos*, ‚kôň‘; na pripomenutie pojmu odvaha myslieť na boha vojny Áresa, alebo na hrdinu trójskej vojny Achilla, to znamená vytvoriť si myšlienkový obraz.“

(tamtiež, s. 146)

Ďalší z románskych traktátov, *Ad Herennium*, bol napísaný v období okolo roku 80 pred Kristom, v ktorom neznámy autor popisuje „prirodzenú“ a „umelú“ pamäť. Prirodzená pamäť je v ľuďoch hlboko zakorenená, človek sa s ňou rodí.⁴ Umelou pamäťou autor rozumie akúsi doplnkovú, no predsa veľmi dôležitú pamäť. Odohrávajú sa v nej totiž procesy, ktoré môžu posilniť prirodzenú pamäť a to prostredníctvom lepšieho upevnenia myšlienok a slov. Opäť je dôležité si uvedomiť, že „posilniť pamäť“ neznamená celkové zvýšenie kapacity a výkonnosti pamäte, ale jednorázové upevnenie, lepšie zapamätanie si konkrétnych informácií. „Najväčšou prednosťou trénovanej pamäti je to, že umožňuje rečníkovi, politikovi či advokátovi zostaviť si reč, ktorú môže následne predniesť *ex tempore*, to znamená bez používania písomných poznámok s tým, že na nič nezabudne, nič nevynechá a nestratí myšlienkovú niť ani v prípade, že bude prerušovaný poznámkami účastníkov búrlivej schôdze senátu či procesu.“ (tamtiež)

Medzi najznámejších mnemotechnikov stredoveku sa právom radí Cicero, ktorý neraz svoje publikum privádzal do úžasu svojou schopnosťou prednášať dlhé

---

⁴ <http://www.utexas.edu/research/memoria/Ad_Herennium_Passages.html>

hodiny bez toho, aby nahliadol do akýchkoľvek poznámok. Mnemotechniky samozrejme neumožňujú doslovné zapamätanie si textu s rozsahom prednesu niekoľkých hodín. Cicero si pravdepodobne pred svojim vystúpením vytvoril prepracovanú osnovu a následne si zvolil kľúčové slová, v ktorých obsiahol všetky podstatné myšlienky svojho prednesu. Tieto vybrané kľúčové slová potom spojil prostredníctvom jemu blízkych asociácií a bravúrne ich odprezentoval vďaka svojmu rečníckemu nadaniu.

Možno to bol práve tzv. „postup s využitím miesta“ (*loci*), na základe ktorého si Cicero vytváral asociácie medzi jednotlivými myšlienkami na svoje rečnícke vystúpenia. *Loci* funguje na základe nasledovných princípov.

„Najskôr si treba predstaviť a zapamätať trasu, tvorenú postupným radením miest: úsekmi prechádzky alebo časťami budovy (dvere, vestibul, stĺporadie,...), potom každú časť nahradiť myšlienkovým obrazom, ktorý si chceme zapamätať. Ak potom v duchu znovu trasu prejdeme, vybaví sa nám obrazy – teda aj myšlienky či slová –, ktoré sme na dané miesto ‚uložili‘, alebo ktoré sme s ním spojili. Ľubovoľný úsek cesty môže pritom slúžiť ako štartovacie miesto a nič nám nebráni prejsť si trasu opačným smerom.“

(tamtiež, s. 147)

Autorom tejto stredovekej mnemotechnickej metódy je Simonides z Ceosu, ktorý je považovaný za prvého mnemotechnika vôbec.

2.1.2 Mnemotechniky v kresťanskej viere

Príchod Krista a jeho umučenie na kríži dali vzniknúť novému náboženstvu – kresťanstvu, ktoré sa v nadchádzajúcich storočiach stalo hlavnou doménou využívania mnemotechnických metód. Mnisi napríklad využívali myšlienkové obrazy na zapamätanie si náročných úsekov Svätého písma a niekedy dokonca ako meditačný prostriedok. (tamtiež) Vytváranie a vybavovanie si asociácií medzi myšlienkovými obrazmi ako metóda mimoriadne náročná na koncentráciu im totiž pomáhala udržiavať plné sústredenie pri modlitbách a rozjímaníach o Bohu a božích veciach.

Mnemotechniky však neboli výhradnou záležitosťou modlenia sa a meditácií. Vytváranie myšlienkových obrazov ovplyvnilo takmer celé kresťanské umenie, no najzreteľnejšie vplyvy mnemotechník vidieť v literatúre a to konkrétne na príklade

iluminácií, ktoré boli typické pre obdobie stredoveku. Spočívali v zdobení rukopisov kolorovanými iniciálkami s cieľom uľahčiť zapamätávanie textov. Obrázok zdobiaci začiatkové písmeno vyjadroval zhrnutie obsahu príslušnej kapitoly, prípadne napovedal znenie prvej vety textu. (tamtiež, s. 149)

2.1.3 Mnemotechniky v novoveku

Novovek v Európe umožnil zrod ďalších veľkých mnemotechnikov, ktorí si uvedomovali výhody kódovania informácií na základe myšlienkových obrazov a najrôznejších trikov. V roku 1491 opísal Peter z Ravenny svoje neuveriteľné pamäťové výkony v knihe Fénix (*Fenix*), o ktorých tvrdil, že ich dosiahol využívaním mnemotechnických metód. Kniha sa stala podnetom pre vznik ďalších diel a výskumu týkajúcich sa zapamätávania a dosiahnutia „zázračnej“ pamäte. (Lorayne, Lucas, 1996, s. 18)

Giulio Camillo sa preslávil svojim konceptom divadla pamäti, ktorý popísal vo svojom diele *L'idea del teatro*, vydanom až po jeho smrti. Camillo svoje divadlo pamäti vytvoril podľa skutočného divadla a predpokladalo dobrú vizuálnu predstavivosť.

„Umožňovalo osobe stojacej na mieste, kde sa nachádza scéna, zapamätať si prehľad všetkých mystických a okultných tradícií. Jeho používateľ musí hľbať nad obrázkami nachádzajúcimi sa na štyridsiatich deviatich dverách, rozmiestnených na siedmich ramenách schodiska.“

(Croisile, s. 148)

V 16. storočí predstavil Peter Ramus svoj systém hierarchického vetvenia informácií od abstraktných pojmov po konkrétne príklady ako alternatívu k postupu s využitím miesta. Výhodou tohoto systému bola skutočnosť, že študent si nemusel pamätať pomocné a teda nadbytočné myšlienkové obrazy. (Baddeley, s. 281)

V 17. storočí vyvinul Henry Herdson systém založený na vytváraní obrazových predstáv predmetov na základe ich tvaru. „Jednička mohla byť svíčka alebo vež, dvojka labuť, trojka trzubec atd. První predmät si pak člověk představil v nějaké interakci se svíčkou, druhý s labutí...“ (tamtiež)

William Stokes, jeden z najaktívnejších propagátorov využívania mnemotechník 19. storočia, sa vo svojej knihe *Pamäť (Memory)* stavia na stranu trénovanej pamäte a vyjadruje nádej, že nadiđu časy, keď sa mnemotechniky stanú bežnou súčasťou života laickej verejnosti. (Lorayne, Lucas, s. 19)

2.1.4 *Skepticizmus voči používaniu mnemotechník*

Prvé výraznejšie známky kritiky a odporu voči využívaniu mnemotechnických metód zapamätávania a myslenia možno badať už na konci stredoveku. Tento trend potom pokračoval celým novovekom a aj v súčasnosti sa nájde mnoho odporcov mnemotechník ako priveľmi umelých a neprirodzených systémov uvažovania. Erasmus a Melanchton boli jednými z prvých humanistických vzdelancov, ktorí sa verejne postavili proti používaniu mnemotechník a otvorene spochybnili ich účinnosť.

Vyššie popísaný postup s využitím miesta zakázali používať a odporúčali nahradiť ho intenzívnym štúdiom, dodržiavaním poriadku a usilovnosťou. Francúzsky renesančný spisovateľ Montaigne ostro kritizoval mnemotechniky ako prostriedky zahlcovania pamäte, pričom vedomosti a porozumenie podľa neho uniká. „Postup s využitím miesta“ ako dovedty rozšírenú a populárnu metódu definitívne zosmiešnil a zavrhol francúzsky prozaik Flaubert vo svojom románe *Bouvard a Pécuchet* (1881) príbehom o dvoch priateľoch so záľubou v histórii, ktorí sa snažia zapamätať si dátumy významných historických udalostí pomocou postupu s využitím miesta, ktorým sa stane ich vlastný dom. Metóda na konci zlyháva a hlavní hrdinovia si nepamätajú, ktorej časti domu priradili ktorý konkrétny dátum. (Croisile, s. 149)

Mnemotechnické pomôcky tak boli mnohými vplyvnými vzdelancami zavrhnuté ako neprirodzené metódy „otrockého“ memorovania potláčajúce skutočne slobodné myslenie.

2.2 **Súčasnosť**

Súčasných mnemotechnikov možno rozdeliť do dvoch kategórií: vedci, skúmajúci princípy fungovania mnemotechnických metód a mnemotechnikov – profesionálov, ktorí udivujú verejnosť svojou schopnosťou pamätať si napríklad stostranový zoznam telefónnych čísel.

Najznámejším mnemotechnikom – profesionálom bol bezpochyby rus Šereševskij. Pozoruhodné je, že samotný Šereševskij si zpočiatku svoju mimoriadnosť

neuvedomoval a schopnosť pamätať si akýkoľvek počet informácií považoval za samozrejmosť. Baddeley o ňom píše: „Zdalo sa, že množství informácií, ktoré si dokáže uložiť do pamäti, je neomezené – dokázal si zapamätovať soubory viac než sta číslíc, dlhé reťazce nesmyslných slabík, poezii v jemu neznámych jazycích, zložité obrázky i spletité matematické, fyzikálne a chemické vzorce... Tento materiál dokázal vždy bezchybné zopakovať, dokonca i pozpätku, a dokonca i po rokoch.“ (Baddeley, 1996, s. 108)

A. R. Luria, ruský psychológ, ktorý Šereševského niekoľko rokov skúmal, o ňom vydal knihu *Mozog mnemotechnika*. Skúmaním dospel k záveru, že za jeho zázračnou pamäťou sa skrýva výnimočná schopnosť vytvárať predstavy a mimoriadne rozsah prekryvu zmyslov, keď stimuláciou jedného zmyslu dochádza k vyvolaniu predstavy iného zmyslu. Tento jav sa odborne nazýva synestézia.

Abnormálna predstavivosť a schopnosť synestézie však Šereševskému spôsobovali značné problémy so sústredením. Ak sa napríklad snažil zapamätať blok textu a niekto pri tom zakašľal, tento rušivý prvok sa mu „otlačil“ do pamäte a následne mu znemožnil spätné vybavenie požadovanej informácie. Neúnosné množstvo dlhodobo zapamätaných a navyše zbytočných informácií bolo ďalším z problémov Šereševského mysle. Odlahčenie svojej pamäte sa mu napokon podarilo dosiahnuť prostredníctvom nasledovnej obrazovej predstavy. Jednoducho si predstavoval ako informácie, ktoré chce zabudnúť najprv píše na tabuľu a následne ich zotiera. Týmto spôsobom sa mu konečne podarilo dosiahnuť úľavu. (tamtiež, s. 110)

Medzi ďalších mnemotechnikov – profesionálov s abnormálnou pamäťou sa radia Rajan Mahadevan, Kim Peek, Derren Brown, Creighton Carvello a množstvo iných. Väčšina mnemotechnikov – profesionálov predvádza svoje umenie na javisku pred živým publikom, usporadúvajú semináre, na ktorých učia záujemcov svoje techniky a niektorí dokonca poskytujú súkromné hodiny vplyvným politikom a podnikateľom, ktorí dúfajú, že sa im rapidným zlepšením pamäte podarí získať konkurenčnú výhodu. Mnohí z mnemotechnikov – profesionálov, ako napríklad Lorayne a Lucas, sú autormi kníh, v ktorých čitateľom prezrádzajú svoje mnemotechnické tajomstvá.

Viest' výskumy ohľadne mnemotechnických metód nie je jednoduché. Skúmané osoby väčšinou nie sú schopné popísať princípy fungovania svojich mnemotechník. Výskumy takisto komplikuje skutočnosť, že každý mnemotechnik používa svoje vlastné, personalizované techniky. Výsledkom sú chaotické závery výskumníkov, ktoré neprinášajú takmer žiadne ucelené a všeobecne aplikovateľné poznatky. Výskumníci nie sú schopní určiť rozdiel medzi tým, čo si používateľ pamätá, a čo už nie. Psychológovia navyše mnemotechniky nepovažujú za nový spôsob učenia, ale len šikovné využitie už známych učebných metód.

A. R. Luria, Alan Baddeley, N. Neumann a K. Ericsson sú jednými z mála, ktorí mali možnosť skúmať geniálnych mnemotechnikov osobne a nahliadnuť do systému fungovania ich pozoruhodnej pamäte. Výsledky týchto výskumov prinášajú rovnaké závery a to, že kľúčom k mimoriadnym pamäťovým výkonom je bohaté spracovanie informácií prostredníctvom pôsobivých obrazových predstáv.

2.3 Asociovanie – vytváranie obrazových predstáv

Ako už bolo spomenuté v úvode kapitoly, mnemotechniky sú metódy, pri ktorých sa využíva systém asociovania, vytvárania obrazových predstáv, ktoré slúžia ako spojivový materiál medzi jednotlivými informáciami. „Bohatším a náročnejším zpracovaním se materiál podle očekávání stává snadněji zapamatovatelným. Proto si člověk, který mal k danému slovu vytvořit příběh, na něj spomene s větší pravděpodobností...“ (tamtiež, s. 175) Z tohto základného princípu vychádzajú snád' všetky mnemotechnické pomôcky. Vytváranie asociácií je pre ľudskú myseľ prirodzené, až charakteristické. Obzvlášť deti majú sklony prirovnávať neznáme pojmy k známym veciam, ktoré im pripomínajú (Taliano – čižma, prefikany človek – líška, vysoký a štíhly človek – žirafa, ...). Naväzovanie informácií je jedným zo základných princíпов učenia. S akoukoľvek novou informáciou príde človek do styku, mozog sa ju bude snažiť ku niečomu priradiť. Asociovanie je pre pamäť natoľko dôležité, že k nemu dochádza napríklad aj pri čítaní nezmyselných slabík, kreslení abstraktných tvarov, počúvaní neznámeho jazyka atď. Človeku všetko niečo pripomína ale pozná len to, čo už predtým videl.

Využit' princípu asociovania na účely tvorby mnemotechnickej pomôcky znamená vytvoriť väzbu, kde poznanie jedného kroku slúži ako kľúč k vybaveniu ďalšieho poznatku. „Vytváranie myšlienkových obrazov umožňuje udržať si v pamäti

dlhú sériu nesúrodých informácií tým, že ich začlení do jediného myšlienkového obrazu, ktorý uľahčuje prechod od jedného prvku k druhému a pri ich vymenovávaní vám zabráni „stratiť nit““. (Croisile, s. 158) Asociovanie je teda akási pomysel'ná a istiacca reťaz vedomostí.

2.3.1 *Obrazové predstavy*

Obrazová predstava bude vždy len napodobeninou reality, akýmsi simulátorom toho, čo človek zažil počas života. Ľudská myseľ je však natoľko prepracovaným systémom, že akýkoľvek obraz, scenár si vybavíme, svojou predstavivosťou ho môžeme ľubovoľne pretvárať, rozvíjať a po celý čas ho pritom „vnútorným“ okom pozorovať. Výhodou takéhoto simulátora reality je získanie prístupu k informáciám, ktoré by ináč zostali nedostupné v hĺbinách dlhodobej pamäte. (Kosslyn, 2008, s. 100)

Pamäť obrazové predstavy neuchováva ako fotky, ale akýsi kód „ztlačených“, kompresovaných informácií. S. M. Kosslyn, profesor psychológie na Harvarde, prirovnáva vizuálne predstavy k dátam uloženým na DVD nosiči. Zpätné vybavenie informácií je možné pretože vždy keď vidíme nejaký obraz alebo predstavu, pamäť dáta kompresuje na základe rovnakého princípu. Informácie takto uložené v pamäti sa pri opätovnom vybavení obrazu naň napoja. (tamtiež, s. 101) Kompresia a uskladnenie informácií v pamäti umožňuje ľuďom uchovávať teoreticky neobmedzené množstvo informácií bez toho, aby na ne človek musel neustále myslieť.

Dobrá práca s obrazovými predstavami je základným kameňom mnemotechník, pričom platí pravidlo: Čím šialenejšia bude obrazová predstava, tým presvedčivejšiu scénu si vybaví myseľ. Lorayne a Lucas odôvodňujú potrebu zveličených predstáv nasledovne:

„Je to práve vytváranie absurdných obrazov, čo vám umožňuje skutočne ich vidieť; logický obraz je príliš vágny. Ak už raz absurdný obraz uvidíte, uchová sa vo vašej mysli. Výskumy na fakulte vied a vizuálnych vied univerzity Southern California College of Optometry naznačujú, že keď sa na niečo pozeráme, elektrické impulzy putujú až do centra nášho mozgu. Taktiež zistili, že nie je veľký fyziologický rozdiel medzi elektrickými impulzmi, ktoré aktivuje *oko myseľ* a impulzmi, ktoré aktivuje *oko samotné*.“

2.4 Mnemotechnické metódy

Medzi najzákladnejšie asociačné mnemotechniky, ktoré vo svojom bestsellere *The Memory Book* popisuje H. Lorayne a J. Lucas (s. 31-36), patrí metóda pojenia informácií do reťaze (*The Link*). Táto technika sa používa na zapamätanie vecí v presnom poradí, ako napríklad kľúčových myšlienok prednášky, matematických vzorcov, historických udalostí atď. Základným princípom tejto metódy je napojenie novej informácie na už známu skutočnosť. Asociácia, pomocou ktorej tieto dve informácie spojíme však musí byť absurdná, nerealistická a maximálne prehnaná.

Loci, postup s využitím miesta, ktorý bol spomenutý v úvode kapitoly je síce už viac než tisíc päťsto rokov starý, stále je však medzi mnemotechnikmi populárny ako spoľahlivá metóda pamätania informácií v určitom poradí.

Pamätanie si čísel o počte viac než piatich cifier predstavuje pre väčšinu ľudí problém. Vizuálna mnemotechnická metóda vytvorená špeciálne za účelom memorovania čísel (telefónne čísla, pin kód, historické dátumy,...) funguje na princípe priradovania pomocných slov ku čísliciam. Pomocné slová sú rými k jednotlivým čísliciam (desať – plesať, päť – leť, ...) Následne sa zvolia jednotlivé predmety, ku ktorým sa vytvoria obrazové predstavy, asociácie. Pomocné slová sa obrazovou predstavou spoja s predmetom a takto sa postupuje, až kým sa do asociácií nezaradia všetky predmety zo zoznamu. Keďže pomocné slová predstavujú číslice, ich zapojením sa do pamäte uloží aj číselný rad. (Baddeley, s. 106 - 107)

Osobitnou kategóriou sú mnemotechniky ako pomôcky pri štúdiu cudzích jazykov, ktorým sa budem venovať v nasledujúcich kapitolách.

2.5 Nevýhody a obmedzenia používania mnemotechník

Ako už bolo vyššie uvedené v podkapitole 2.1.4, záverečná fáza stredoveku so sebou priniesla prvé pochybnosti ohľadne používania mnemotechník. Doboví kritici odsudzovali v prvom rade neprirodenosť systému techník ako umelých metód, ktoré ohrozujú slobodné myslenie ľudí.

Mnemotechnický systém rozhodne nie je prirodzeným systémom zapamätávania. Vytváranie obrazových predstáv síce človeku prirodzené je, ale ich následné zapájanie

do absurdných príbehov nie je samozrejmosťou u všetkých ľudí. Mnemotechniky sú síce teoreticky dostupné pre všetkých ľudí, človek k takémuto spracovaniu informácií ale nemá inštinktívne pudy.

Ďalšou nevýhodou mnemotechnických pomôcok je ich značne obmedzené využitie v praxi. „Informácií, ktoré si takto môžeme zapamätať nesmie byť priveľa, nesmú byť príliš zložité, ani prichádzať v prírychlom tempe.“ (Croisile, s. 152)

Pri používaní mnemotechník je potrebné si uvedomiť, že sa jedná v prvom rade o pomôcky, doplnky pri učení a v žiadnom prípade nemôžu plne nahradiť konvenčné metódy výuky a zapamätávania.

3 Využitie mnemotechnických metód pri štúdiu japonského jazyka

Prevažná väčšina mnemotechnických pomôcok je založená na rovnakom princípe – párovaní informácií. Vytváranie návazností, hľadanie asociácií, „ukotvovanie“ jedného poznatku na druhý sú všetko základnými procesmi zapamätávania. Spomínanie si, čiže vybavovanie si už známych informácií je komplexným procesom – „Spomienka neexistuje ako samostatná jednotka (...) nepamätáte si obraz, pamätáte si časti obrazu (...) proces, ktorý vám umožní vybaviť si niečo, je znovuvytvorenie obrazu alebo situácie.“ (Croisile, s. 17) Jednotlivé informácie nie sú pridávané izolovane, ale sú konkrétnymi zločkami pomyselnej nekončiacej reťaze – návazných údajov. Každá jedna informácia, ktorú uložíme do svojej pamäte sa tak ukladá na základe návaznosti na informáciu inú. „Zapamätať si informáciu, to neznamena len naučiť sa ju, ale aj zapamätať si kontext, v ktorom sa informácia nachádza...“ (tamtiež) Cielené umiestňovanie vybraných párov informácií do obrazových predstáv nám umožňuje vidieť ich vnútorným okom, čiže hlbšie ich spracovať (viď 2.3.1), čo má za následok lepšie zapamätanie a jednoduchšie spätné vybavenie týchto informácií.

Problémom zabúdania nie je náhodná a nešťastná strata danej informácie, ale fakt, že konkrétna informácia v prvom rade do pamäte nikdy uložená nebola. Cielená snaha pri vytváraní asociácií predstavuje akúsi záruku, že sa požadované fakty do pamäte skutočne zapíšu a nezostanú len v nepostačujúcej krátkodobej pamäti, ale úspešne sa implementujú do jazykovo najdôležitejšej dlhodobej pamäte.

Pri správnom rozložení na menšie, spracovateľnejšie jednotky je možné využiť mnemotechniky v akejkolvek oblasti ľudského poznania, štúdiom jazykov nevynímajúc. V tejto kapitole sa budem venovať praktickým ukážkam využitia mnemotechnických metód pri štúdiu japončiny, konkrétne pri rozširovaní slovnej zásoby jazyka na základe zvukovej podoby slova (čítania jednotlivých znakov, zloženín). Využívaniu mnemotechnických metód pri štúdiu grafickej reprezentácie slova – čínskeho znaku sa budem venovať v nasledujúcej kapitole. Na záver predstavím mnemotechniky popísané v diel'ach zahraničných autorov.

3.1 Mnemotechniky pri štúdiu cudzích jazykov

Využívať mnemotechnické pomôcky pri štúdiu cudzích jazykov znamená v prvom rade využívať ich pri rozširovaní slovnej zásoby. Gramatické javy a syntaktické vzorce nie sú predmetom aplikovania mnemotechnického systému z praktických dôvodov, tu sa uprednostňuje prirodzené tempo osvojenia. Ak však študent začiatočník potrebuje pomôcku k zapamätaniu určitého gramatického alebo syntaktického javu, neexistuje dôvod prečo nevyužiť práve mnemotechnické metódy.

Pri učení sa nových slov odporúčajú mnemotechnici dve základné metódy – substitúciu (*Substitution*) a prepojenie (*Link*). Tieto metódy sú teoreticky aplikovateľné na akékoľvek slovo akéhokoľvek jazyka, pretože všetko človeku niečo pripomína. Ľudia majú prirodzené sklony veci porovnávať a dávať do súvislostí (viď 2.3).

Prvým krokom pri učení sa nového cudzieho slova je použitie metódy substitúcie. Ako príklad uvediem anglické slovo *cheetah* (gepard). Pri substitúcii sa pracuje so zvukovou podobou slova a preto sa študent musí zamerať na výslovnosť daného slova [chētə]⁵. Samotný proces je založený na nahradení abstraktnej formy slova (výslovnosti) za niečo známe, vybaviteľné prostredníctvom obrazovej predstavy – napr. slovesný tvar (on) *číta*.

Ďalším krokom je prepojenie (*Link*) páru slov *gepard* (význam slova v slovenskom jazyku) a *číta* (náhrada anglického ekvivalentu slovom zo slovenčiny na základe zvukovej podobnosti). Dobrou asociáciou by mohlo byť napríklad predstaviť si geparda ako číta noviny (knihu, článok na internete,...). Obrazová predstava by mala byť mimoriadne živá a bohatá, aby došlo k čo najhlbšiemu spracovaniu v mysli (napr. gepard pri čítaní novín distinguishingovane popíja čaj a pohoršuje sa nad smerovaním tohto sveta).

Najbohatšie predstavy, akých je ľudská myseľ schopná, sú tie absurdné. Ak sa študentovi podarí vytvoriť dostatočne „šokujúci“ obraz, je len málo pravdepodobné, že by si naň neskôr nespomenul.

---

⁵ zjednodušený fonologický prepis

H. Lorayne a J. Lucas⁶ navrhujú štyri spôsoby vytvárania absurdných asociácií (Lorayne, Lucas, 1974, s. 32-33). Prvou z nich je metóda *Náhrady (Substitution⁷)*, ktorá hovorí o tom, že úlohy jednotlivých položiek páru (gepard, číta) by mali byť v obrazovej predstave vymenené. To znamená predstaviť si noviny v úlohe aktéra ako čítajú geparda (prechádzajú očami po jeho kožuchu a čítajú z jeho škvŕn).

Druhou z navrhovaných metód vytvárania presvedčivých asociácií je metóda *Neproporčnosti (Out of proportion)*. Minimálne jedna z položiek páru by mala byť nadrozmerná, gigantických rozmerov. To znamená napríklad predstaviť si geparda ako číta obrovské noviny, ktoré sú rozložené po celej izbe a nedokáže ani len otočiť stranu.

Ďalší spôsob, ako doceliť vytvorenie absurdnej predstavy je použitie metódy *Zveličenia (Exaggeration)*. V prípade páru slov „gepard“ a „číta“, to znamená napríklad predstaviť si, že noviny, ktoré *gepard číta*, sú zložené z milióna strán a každá stránka je popísaná miliónmi slov.

Poslednou z odporúčaných metód je zapojenie *Akcie (Action)* do asociácie. V prípade páru „gepard“ a „číta“ je už samotná položka „číta“ aktívnou činnosťou, ale aj v tomto prípade je vhodné dodať obrazu viac dynamickosti, pohybu. Z tohoto dôvodu *gepard* vo vyššie uvedenej asociácii pri *čítaní* novín distingvovane popíja čaj a pohoršuje sa nad smerovaním tohto sveta (napr. krúti hlavou, články sarkasticky komentuje).

Na základe takejto bohatej predstavy vzniká v mozgu mimoriadne silná pamäťová stopa, ktorá by mala zaručiť, že si študent natrvalo spojí pojem gepard (slovenské kľúčové slovo) s anglickým ekvivalentom *cheetah* (chētə).

Pri zadaní slova *gepard* by potom študentovi nemalo robiť problém vybaviť si jeho anglický ekvivalent – *cheetah* (chētə), a naopak.

Tak ako pri všetkých spôsoboch učenia, aj pri zapamätávaní pomocou mnemotechník je veľmi dôležité časté opakovanie. Študent by si mal svoje obrazové predstavy po vytvorení niekoľkokrát znovu vybaviť. Iba v takom prípade bude systém plne fungovať v jeho prospech.

---

⁶ americkí mnemotechnici profesionáli

⁷ nezamieňať s metódou substitúcie.

3.2 Mnemotechniky pri rozširovaní japonskej slovnej zásoby

Podľa typologickej klasifikácie jazykov patrí japončina do inej kategórie ako slovenčina⁸, výslovnosť jednotlivých slabík je však až na niekoľko výnimiek obsahujúcich spoluhlásky „r“ a „f“ – fu (ふ), ra (ら), ri (り), ru (る), re (れ), ro (ろ) takmer identická s výslovnosťou v slovenčine. Nie je preto problém nájsť v slovnej zásobe japonského jazyka slová, ktoré znejú podobne alebo dokonca identicky ako slová slovenské a použiť ich pre potreby mnemotechník.

Výber vhodnej dvojice slov je prvým krokom pri úspešnom vytváraní asociácie. Najvhodnejšie sú slová s čo najväčšou zvukovou zhodou, niečo ako medzi-jazykové homonymá. Ako príklad uvediem japonské slovo *banka* (晩夏), čo v preklade znamená „neskoré leto“. Keďže už samotné slovo *banka* evokuje našincovi konkrétny pojem (finančný inštitút), nie je potrebné toto slovo substituovať. Máme teda k dispozícii pár informácií („neskoré leto“ a „banka“), ktoré je potrebné prepojiť (*Link*) vhodnou obrazovou predstavou. Pri vytváraní by sa malo dbať, aby asociácia bola absurdná.

Vhodná asociácia by teda mohla byť personifikovaná predstava konkrétnej pobočky (vašej) **banky**, ako zamietajú vstup svojim klientom na **konci leta**, pretože je unavená vrcholiacimi letnými horúčavami a už nevládze viac pracovať. Pri zadaní japonského slova *banka* by mal byť študent schopný spomenúť si na asociáciu a následne slovenský ekvivalent.

Pre ilustračné potreby uvádzam ďalšie príklady vhodných párov z kategórie medzi-jazykových homonym, bez konkrétnych asociácií. Keďže príklady slov som vyberala pre ilustračné potreby a na základe čo najbližšej zvukovej podobnosti, množstvo slov z nasledujúcich príkladov sú zriedkavé alebo archaické výrazy (špecifické použitie slova je opatrené poznámkou pod čiarou), ktoré rozhodne nepatria medzi bežne používané slová japonského jazyka.

1. <i>peropero</i>	へろへろ (lízanie) ⁹	X	pero – písacia potreba
2. <i>hanba</i>	飯場 (ubytovňa) ¹⁰	X	hanba – potupa

⁸ japončina sa radí medzi tzv. aglutinujúce jazyky a využíva móry ako rytmické jednotky (nie slabiky) <<http://www.sljfaq.org/afaq/mora.html>>

- slovenčina je podľa morfolologickej typológie flektívny jazyk

⁹ onomatopeický výraz pre lízanie/olizovanie napr. zmrzlina, bonbónu

3. <i>cuketa</i>	付けた (pridal)	X	cuketa – zelenina
4. <i>činki</i>	珍奇 (podivuhodnosť)	X	činky – na posilňovanie
5. <i>šunka</i>	春花 (jarné kvety)	X	šunka – mäsový výrobok

Absolútna zvuková zhoda je však zriedkavým javom a cieľené vyhľadávanie takýchto párov slov je časovo náročnou činnosťou. Oveľa častejšie sa vyskytujú slová s mierne odlišnou, ale predsa veľmi blízkou zvukovou podobou – niečo ako medzi-jazykové homofóny. Podstatná je zvuková zhoda na začiatku jednotlivých slov, a naopak rozchádzanie sa v čítaní na konci slov je relatívne nepodstatné a pre praktické využitie zanedbateľné. Naskytuje sa celý rad možností využitia jazykových špecifik, v prípade slovenského jazyka sa jedná hlavne o spodobovanie samohlásky *i* na spoluhlásku *j*, viď nasledovné príklady.

6. <i>meidan</i>	明断 (zdravý úsudok)	X	mejdan (párty)
7. <i>džókei</i>	情景 (scéna)	X	džokej
8. <i>kurai</i>	暗い (tmavý)	X	kraj
9. <i>zaiko</i>	在庫 (sklad)	X	zajko

V mnohých prípadoch sa dvojice slov rozchádzajú z dôvodu prítomnosti samohlások rozdielnej dĺžky (príklady č. 10-13) Takéto rozdiely sú však zanedbateľné a nijako neovplyvňujú vytváranie mnemotechnickej pomôcky. Nakoľko sa jedná o vytváranie asociácií na základe zvukovej podoby, rozdielny pravopis slovenských slov a japonský prepis nie sú podstatné – slovenská tvrdá samohláska *y* a v prepise japončiny mäkká samohláska *i* (príklady č. 12, 13) sa svojou výslovnosťou takmer nijako neodlišujú.

10. <i>šašó</i>	社章 (logo firmy)	X	šašo (klaun)
11. <i>kabin na</i>	過敏な (precitlivený)	X	kabína
12. <i>hibiki</i>	響き (ozvena)	X	hybký
13. <i>ruri</i>	瑠璃 (lazurit)	X	rúry

---

¹⁰ presnejšie robotnícka, provizórna ubytovňa

3.2.1 *Vhodnosť a aplikovateľnosť mnemotechnického systému*

Za predpokladu, že je možné substituovať akékoľvek slovo v akomkoľvek jazyku (viď 3.1), nemal by byť problém využiť mnemotechniky za účelom cieleného a systematického rozširovania slovnej zásoby.

Nepopierateľnou skutočnosťou zostáva fakt, že človek si najjednoduchšie zapamätáva informácie vecného charakteru. Ako bolo spomenuté v 2. kapitole „Pamäť“ (podkapitola 2.3.1), konkrétne pojmy typu *kniha*, *človek* či *zvier*a sú na zapamätanie jednoduchšie ako relatívne abstraktné pojmy typu *obozretnosť*, *úslužnosť* či *hranatosť*. Toto pravidlo platí aj pri používaní mnemotechnických pomôcok. Predpokladá sa totiž, že konkrétne slovo je vhodnejšie na vybavenie vnútorným zrakom – študent si ho jednoduchšie predstavi v mysli, čo je stavebným kameňom fungovania mnemotechník. Pri rozširovaní slovnej zásoby sa však študent nevyhne skutočnosti, že význam mnohých slov je abstraktného charakteru. V takomto prípade je dôležité snažiť sa nájsť aspoň konkrétne, ľahko vybaviteľné substituujúce slovo.

Ako príklad uvádzam nasledujúce páry, kde substituujúce slová sú konkrétne pojmy a kľúčové slová v japonskom jazyku sú abstraktného charakteru.

1. <i>suwaru</i>	座る (sediť)	X	sval
2. <i>čindži</i>	珍事 (kuriózna udalosť)	X	činžiak
3. <i>kabin na</i>	過敏な (precitlivený)	X	kabína
4. <i>nosu</i>	伸す (expandovať) ¹¹	X	nos
5. <i>sanka</i>	参加 (účasť)	X	sánka

Zvolením konkrétneho predmetu do úlohy substituujúceho slova sa docieli vytvorenie efektívnejšej obrazovej predstavy. Pre ilustračné zámery popíšem svoj návrh asociácie pre pár č. 3 (*kabin na*, kabína).

V prvom rade je treba pamätať, že obrazová predstava musí byť absurdná, maximálne zveličená. Predstavte si napríklad personifikovanú *kabínu* lanovky, ktorá je strašne *precitlivená* a dôkladne si vyberá, ktorých lyžiarov prevezie. *Kabína* vždy pred vstupom lyžiarom položí otázku, čo si o nej myslia a ak ich odpoveď raní jej *precitlivené* ego, *kabína* lyžiarov neskôr za jazdy vyhodí.

---

¹¹ starší tvar slovesa *nobasu*, ktorý sa dnes už nepoužíva

Pri zadaní kľúčového japonského slova *kabin na* by mal byť študent schopný rozpamätať sa na túto (alebo vlastnú) asociáciu a spomenúť si, že toto slovo označuje v slovenčine pojem *precitlivenosť* (precitlivený). Pri správne zvolenej a vystavanej obrazovej predstave by ani abstraktný charakter slova nemal byť pre mnemotechniky problém.

Pre potreby vytvárania asociácií je tiež možné použiť osobné vlastné mená na pozícii substituujúceho slova. Takéto mnemotechnické pomôcky sú obzvlášť účinné, ak si pod daným substituujúcim menom používateľ dokáže vybaviť konkrétnu, jemu známu osobu. Predstava tejto osoby sa následne napojí do páru s japonským kľúčovým slovom a vytvorí sa absurdná asociácia, tak ako v predchádzajúcich príkladoch. Uvádzam príklady japonských slov, ktoré znejú takmer identicky ako slovenské osobné mená a sú teda mimoriadne vhodné na zapamätanie prostredníctvom mnemotechnickej asociácie.

6. <i>šimon</i>	諮問 (odborná konzultácia) ¹²	X	Šimon
7. <i>renka</i>	廉価 (nízka cena)	X	Lenka
8. <i>era</i>	鰓 (žiabre)	X	Ela
9. <i>karina</i> ¹³	仮名 (pseudonym)	X	Karina

3.2.2 Mnemotechniky podľa tematických okruhov

Mnemotechniky sú samy o sebe spôsobom učenia a môžu byť teda využité ako východiskový bod študijnej metódy, kde si študent vyberá nové slová, ktoré sa chce naučiť na základe ich jasnej podobnosti so známymi slovami v rodnom jazyku. Jedná sa však skôr o hru s jazykom než o prakticky využiteľný učebný systém.

Prvým krokom je výber kritéria, na základe ktorého sa utvorí skupina slov, ktorá sa bude ďalej asociovať do dvojíc s japonskou stranou. Následne sa vypíše čo najviac slovenských slov, ktoré spĺňajú zvolené kritérium a odpovedajú zvolenej skupine. Prioritne sa vyberajú slová s čo najpodobnejšou výslovnosťou japonskému jazyku, a teda slová skladajúce sa z maximálne štyroch slabík, a to takých, ktoré sa

¹² pýtať sa na radu zboru odborníkov, požadovať odborný posudok (napr. na ministerstve, na úrovni vlády)

¹³ archaický výraz, bežné čítanie znaku je *kamei*

nachádzajú aj v japonskej hiragane¹⁴. Vybrané slová sa v konečnej fáze upravujú na podobu čo najbližšiu japonskému jazyku, tak aby bol proces vyhľadávania ich japonských protajškov v slovníku čo najrýchlejší a najefektívnejší.

Voľba kritéria pre vytváranie mnemotechnickej pomôcky závisí od výberu študenta. Môže sa jednať o tematické okruhy z bežného života alebo čokoľvek, čo je blízke danej osobe, napríklad mená postáv z obľúbeného seriálu. Ďalej uvádzam niekoľko príkladov tematických okruhov a vybraných slov.

1) Ľudské telo

a) oko	→	<i>oko</i>	尾籠 ¹⁵	(hlúposť)
b) rameno	→	<i>rameno</i>	ラメの	(z materiálu <i>lamé</i>)
c) zub	→	<i>zubu</i>	ずぶ(の) ¹⁶	(úplne)

2) Tance

a) sanba	→	<i>sanba</i>	産婆	(pôrodná baba)
b) tango	→	<i>tango</i>	端午 ¹⁷	(sviatok chlapcov 5.5.)
c) kankán	→	<i>kankan</i>	感官	(zmyslový orgán)

3) Zvieratá

a) osa	→	<i>osa</i>	長 ¹⁸	(hlava skupiny)
b) koza	→	<i>koza</i>	胡坐	(sedieť s prekríženými nohami)
c) sova	→	<i>sowasowa</i>	そわそわ	(ošívať sa)

Mnemotechnické metódy teda nemusia byť len prípadnou pomôckou pri osvojení si nových slov, ale môžu sa stať východiskovým bodom systematizácie učenia.

Učenie sa nových slov pomocou členenia asociovaných párov do tematických okruhov je jednou z možných metód systematizácie a použitia mnemotechník. Množstvo spôsobov ich využitia je ohraničený len fantáziou samotného používateľa.

---

¹⁴ Nevhodné sú napr. slabiky „vi“, „zor“ slova televízor, slabiky „te“ a „le“ (re) sú naopak vhodné. Keďže slovo televízor obsahuje aj slabiky, ktoré sa prirodzene nenachádzajú v japonských slovách, nie je toto slovo vhodné na mnemotechnické využitie.

¹⁵ archaický výraz

¹⁶ hovorový výraz

¹⁷ plné znenie výrazu je 端午の節句

¹⁸ historický výraz označujúci hlavu skupiny/komunity/rodiny, napr. pri afrických kmeňoch

3.3 Využitie anglického jazyka pri výbere substituujúcich slov

Príklady párov slov, ktoré boli uvedené v predchádzajúcich kapitolách boli špeciálne vybrané pre ilustračné potreby. Pri listovaní slovníkom si slovenský študent uvedomí, že nie je veľa takýchto japonských slov, ktoré znejú takmer identicky ako slovenské slová. Väčšina japonských slov nebude pravdepodobne študentovi pripomínať žiadne slovenské slovo. Japonské výrazy ako *itoguruma*, *eišaki*, *gakubuči*, *fue* pravdepodobne u väčšiny Slovákov neevokujú žiadne predstavy, nepodobajú sa žiadnemu slovu v slovenčine. Slovenský jazyk je typologicky od japončiny až príliš odlišný. Zhluky mór, ktorých kombinácie tvoria jednotlivé slová sa priveľmi líšia od limitovaného počtu slabík japonskej hiragany.

Existujú však jazyky, ktorých slovnú zásobu je možné uspokojivo použiť pre potreby mnemotechník. Ja som si z praktických dôvodov zvolila anglický jazyk, ktorý ponúka flexibilnejšie možnosti tvorby substituujúcich slov. Anglický jazyk má navyše ďalšiu výhodu – vznikol splynutím hneď niekoľkých jazykov a má ohromujúcu slovnú zásobu o rozsahu viac než šesttisíc slov (*The Oxford English Dictionary*), čo ponúka bohaté možnosti výberu substituujúcich slov.

Dôležité je pamätať na pravidlo, že pri používaní metódy substitúcie sa pracuje s výslovnosťou slova (chētə) a nie jeho grafickým zápisom (cheetah). Uvádžam niekoľko párov, kde substituujúce slovo pochádza z anglického jazyka. V nasledujúcich príkladoch už význam japonských slov neuvádzam, výhradným zámerom je poukázať na zvukovú podobu a výber substituujúceho slova.

1. <i>seifu</i>	政府	→	safe
2. <i>šómen</i>	正面	→	showman
3. <i>ričči</i>	立地	→	rich
4. <i>kidžin</i>	奇人	→	kitchen
5. <i>meibi</i>	明媚	→	maybe

V prípade systematického vytvárania mnemotechnických pomôcok sa zvolí konkrétne kritérium, na základe ktorého bude tvorba asociácií prebiehať, ako napríklad prítomnosť určitého znaku (入), ktorý sa nachádza v čo najväčšom počte slov s rovnakým čítaním (*njú*).

6. <i>njúšu</i>	入手	→	new shoe

7. *njúšó* 入賞 → new show
 8. *njúdžóken* 入場券 → new joke

Pri hľadaní kritérií na tvorbu asociácií sa samozrejme môže vychádzať aj z anglickej strany. Zvolí sa jednoslabičné anglické slovo (*say*) a následne sa za neho dopĺňajú ďalšie, ideálne jednoslabičné, slová. Takáto zloženina nadobúda význam „povedz ...“. Ako príklad uvádzam vytváranie obrazovej predstavy u páru japonského slova *seihen* 政変 (politická zmena) a japonského substituujúceho výrazu *say hen* (povedz sliepka). Substituujúci výraz už síce nie je jednoslovná položka, ale fráza, to však neznamená, že by bol na mnemotechnické účely nevhodný. Jednou z možných asociácií je napríklad predstava čarovnej sliepky, ktorej meno keď vysloví nespokojný občan (*say hen*), zmení sa celý politický systém a celá vládna garnitúra (politická zmena). Asociácia sa posilní, keď si študent domyslí hrozbu takéhoto všemocného kurat'a – napríklad zmenu vlády každých päť minút. Platí pravidlo, že čím je predstava absurdnejšia a čím viacej času jej študent venuje, tým lepšie si zapamätá asociovaný pár.

9. *say shock* → *seišoku* 生殖
 10. *say run* → *seiran* 青嵐
 11. *say gin* → *seidžin* 成人

Kritérií na vytváranie mnemotechnických pomôcok je neskutočné množstvo, ich počet je opäť limitovaný jedine fantáziou samotného študenta.

3.4 Publikácie zahraničných autorov zaoberajúce sa mnemotechnickými metódami pri štúdiu japonského jazyka

Najznámejšie diela, ktoré sa venujú využitaniu mnemotechník pri štúdiu japončiny sú tie, ktoré sú zamerané na zjednodušenie zapamätávania znakov. Najväčšiu popularitu sa nesporne podarilo dosiahnuť američanovi Jamesovi Heisigovi s jeho trilógiou *Remembering the Kanji*, ktorú detailnejšie popisujem v nasledujúcej kapitole.

Ďalším dielom, ktoré sa venuje možnostiam využitia mnemotechník pre potreby systematického učenia sa nových znakov je jednozväzkové dielo autora Kennetha G. Henshalla – *A guide to Remembering Japanese Characters* (1998). Henshall sa v prvom rade snaží prinútiť študenta, aby sa zamyslel ako konkrétny znak vznikol,

ako nadobudol svoj tvar a prečo vlastne vznikol. Keď sa študentovi podarí pochopiť podstatu znaku, prichádzajú na rad mnemotechniky, ktoré majú za úlohu prepojiť znak s jeho významom. Henshall detailne popisuje jednotlivé zložky, z ktorých sa znak skladá a pri relevantných znakoch pridáva sociálno-historický komentár za účelom objasnenia ich významu a úlohy. Každému znaku ďalej priradil tri príklady zloženín, vrátane ich čítaní a prekladu (významu). Henshall takisto uvádza svoje návrhy obrazových predstáv, ktoré však nespĺňajú kritériá presvedčivých asociácií (viď 3.1). Väčšina z jeho návrhov je príliš statická, nedochádza k hlbokému spracovaniu vnútorným zrakom. Ako príklad uvediem znak 河 (rieka), u ktorého Henshall navrhuje nasledovnú asociáciu: „Voda môže vytvoriť rieku.“ (Henshall, 1998, s. 194) Pojmy, ktoré asociácia spája sú odvodené z jednotlivých komponentov znaku. *Voda* je prítomná v prvých troch ťahoch elementu 氵, zvyšné ťahy znaku 可 označujú rámec schopnosti (*môže*), celkový význam znaku je *rieka* 河. Úlohou mnemotechniky je jednotlivé zložky efektívne prepojiť tak, aby študentovi uľahčili zapamätanie významu a zápis znaku (viď nasledovná kapitola). Nemožno však očakávať, že použitím nepôsobivej asociácie dôjde ku efektívnemu prepojeniu a osvojeniu znaku.

Medzi študentmi začiatočníkmi je populárne dielo amerického autora Michaela Rowleyho *Kanji pict-o-graphix*, v ktorom okrem mnemotechník využíva autor na zapamätávanie jednoduché kresby (obrazové ilustrácie) reprezentujúce jednotlivé znaky.

Nihongo Phonopoeia (2005) je spoločným dielom autorov Harryho L. Lawrence III. a Jumiko Sugihary vytvorené za účelom jednoduchšieho zapamätania onomatopoeických výrazov zábavnou formou. Každý z uvedených výrazov je spracovaný do komiksovej podoby, autori poskytujú vlastné návrhy substituujúcich výrazov a ich zapojení do asociácií. Ako príklad uvádzam onomatopoeický výraz *batabata* (trepotanie krídlami, dupotanie), ktorý autori nahrádzajú substituujúcim výrazom *Bat ahhh!* Asociácia, ktorú autori navrhujú je reprezentovaná komiksovou kresbou, v ktorej dvaja muži utekajú v sandáloch (dupotanie *batabata*) z jaskyne pred krídlom netopierov (trepotanie krídel *batabata*) a vydesene kričia *Bat aaah!* (Lawrence, Sugihara, 2005, s. 36)

Lawrence a Sugihara poskytujú vo väčšine prípadov návrhy presvedčivých obrazových predstáv, dielo však nie je rozsiahle a je zamerané skôr na študentov začiatočníkov, prípadne laických záujemcov o jazyk¹⁹.

3.5 Zhrnutie

Mohlo by sa zdať, že mnemotechniky sú len akousi neplnohodnotnou a neprírodnou učebnou pomôckou (barlou), ktorá je posledným východiskom pre zúfalého študenta, ktorý si nedokáže zapamätať význam japonských slov. V žiadnom prípade tomu tak však nie je. Mnemotechniky sú prepracovaným a stáročiami overeným systémom systematizácie učebného procesu s nesporným výsledkom lepšieho pamätania.

Pri správnom rozložení učiva na menšie, spracovateľnejšie jednotky môže študent japonského jazyka využiť mnemotechniky za účelom prehĺbovania svojich jazykových znalostí, predovšetkým rozširovania slovnej zásoby. Pri učení sa nových japonských slov môže študent využiť dve základné metódy – substitúciu a prepojenie, ktoré doplní vyhovujúcou (najlepšie absurdnou) obrazovou predstavou. Pri výbere substituujúceho slova sa používateľ nemusí obmedzovať len na materinský jazyk, môže využiť akýkoľvek cudzí jazyk, ktorý ovláda.

Na základe bohatého spracovania, ktoré používanie mnemotechnických pomôcok umožňuje, vzniká v mozgu mimoriadne silná pamäťová stopa, ktorá by mala zaručiť, že si študent natrvalo zapamätá vytvorenú asociáciu a informácie, ktoré v sebe kóduje.

Mnemotechnické metódy nemožno v žiadnom prípade považovať za plnohodnotnú náhradu bežného štúdia, aké prebieha na vysokoškolskej úrovni. Mnemotechnikami sa v prvom rade rozumejú učebné pomôcky, ktoré majú za úlohu študentovi zjednodušiť, urýchliť a zpestriť proces zapamätávania, prípadne pomôcť študentovi systematizovať učebný proces, cielene rozširovať slovnú zásobu atď. Japončina, ako jazyk s bohatou grafickou reprezentáciou jazyka je obzvlášť vhodný na využívanie mnemotechnických metód, o čom svedčí dielo Jamesa W. Heisiga, ktorému sa budem podrobnejšie venovať v nasledujúcej kapitole.

---

¹⁹ Celé dielo, vrátane príkladových viet, je napísané v latinke.

4 James W. Heisig: Remembering the Kanji

V roku 1977 bola vydaná prvá zo súboru troch kníh amerického profesora filozofie Jamesa W. Heisiga, v ktorých popisuje využitie mnemotechník na zapamätávanie významu a čítania japonských znakov. Od tej doby prešli všetky diely niekoľkonásobnými úpravami a reedíciami. Prvý diel bol preložený do piatich jazykov (španielčiny, holandštiny, francúzštiny, španielčiny, nemčiny a maďarčiny), druhý diel bol zatiaľ preložený do dvoch jazykov (španielčiny a nemčiny).

Séria sa skladá z troch nasledovných diel: *Remembering the Kanji 1* s podtitulom *A Complete Course on How Not to Forget the Meaning and Writing of Japanese Characters* (Kompletný kurz o tom, ako nezabudnúť význam a zápis japonských znakov), *Remembering the Kanji 2* s podtitulom *A Systematic Guide to Reading the Japanese Characters* (Systematický sprievodca čítaním japonských znakov) a *Remembering the Kanji 3* s podtitulom *Writing and Reading Japanese Characters for Upper-Level Proficiency* (Zápis a čítanie japonských znakov pre pokročilých). Poňatiu mnemotechník, ktoré vyplýva z jednotlivých kníh sa budem venovať v nasledujúcich podkapitolách, pričom najväčší priestor bude poskytnutý prvému a zároveň najdôležitejšiemu dielu z mnemotechnickej trilógie, *Remembering the Kanji 1*.

James W. Heisig je taktiež autorom diela *Remembering the Kana*, v ktorom popisuje využitie mnemotechnických metód pri osvojovaní dvoch základných japonských abecied – hiragany a katakany. Tomuto dielu sa vo svojej práci nebudem venovať.

4.1 Remembering the Kanji 1

Heisig verí, že problémy súvisiace so zabúdaním znakov pramenia v nedostatočnom prepojení s vizuálnou pamäťou. V úvode prvého dielu *Remembering the Kanji* to popisuje nasledovne:

„Sme zvyknutí na kopce a cesty, na ľudské tváre a obzory miest, na kvety, zvieratá a prírodné javy. A hoci len malý zlomok toho, čo vidíme je momentálne prítomný v našej mysli, nepochybujeme o tom, že pri dostatočnej snahe sme schopní vybaviť si čokoľvek. Pri znakoch to však neplatí.“ (Heisig, 2007, s. 1)

Heisig ďalej prirovnáva znakový systém k abecede, čo dokladá faktom, že spôsob výuky znakov je rovnaký ako pri výuke abecedy – drilom a neustálym opakovaním.

„Pamäť, ktorú využívame pri znakoch kanji sa najviac podobá tej, ktorá súvisí s používaním rôznych abecied a číselných systémov (...) tradičné metódy učenia sa znakov sú rovnaké ako u abecedy: naučiť sa tvary jeden za druhým, znovu a znovu, rok za rokom.“ (tamtiež)

Narozdiel od písmen abecedy sú však znaky oveľa početnejšie a čo je podstatnejšie, nemajú ustálenú zvukovú podobu. Heisig teda navrhuje nezameriavať sa na zvukovú stránku znakov a nepoužívať vizuálnu pamäť tak, ako ju používame pri abecede.

4.1.1 *Ašpirácie diela Remembering the Kanji I*

Heisig hneď v prvej vete úvodu vysvetľuje, že cieľom jeho knihy je oboznámiť používateľa s jednoduchou metódou korelácie zápisu a významov jednotlivých znakov a to tak, aby si študent zápis aj význam znaku zapamätal čo najjednoduchšie, no zároveň dlhodobo a efektívne. Autor zdôrazňuje, že jeho prioritným zámerom nie je študenta naučiť dvetisíc znakov, ale naučiť ho používať mnemotechnický systém. Heisig ďalej uvádza, že kniha je vhodná nielen pre začiatočníkov, ale aj pokročilých študentov japonského jazyka, ktorí majú problémy so zabúdaním znakov. (tamtiež) Cieľom prvého dielu mnemotechnickej trilógie je naučiť čitateľa rozkladať jednotlivé znaky na menšie jednotky (tzv. *primitives*) a tieto menšie kúsky pojiť do zmysluplných obrazových predstáv, príbehov.

Heisig síce odporúča svoju metódu učenia sa znakov začiatočníkom aj pokročilým, výslovne však varuje pred jeho používaním pri školskej výuke a príprave na testy v škole. „Čím viac sa budete snažiť spojiť štúdium znakov pomocou metódy uvedenej v tejto knihe s tradičnou výukou znakov, tým menej úžitku vám táto kniha prinesie. Neviem o žiadnych výnimkách.“ (tamtiež, s. 8)

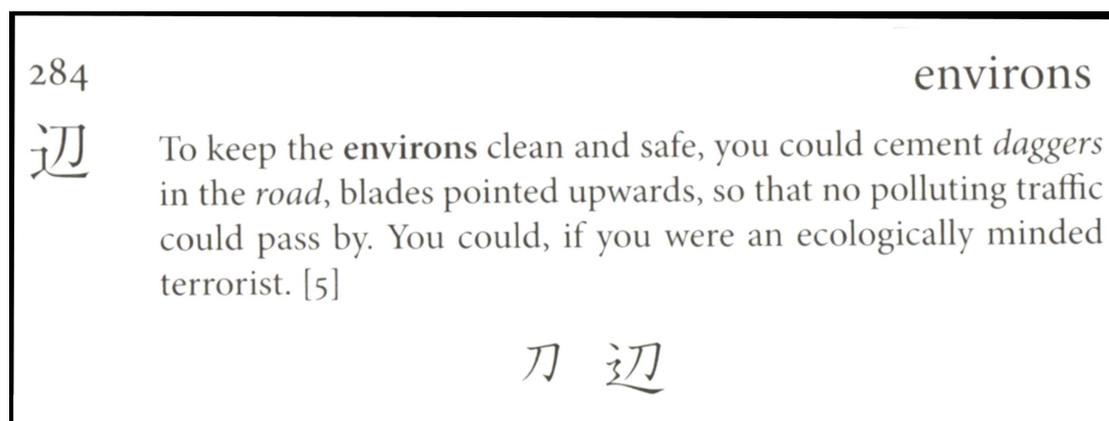
Séria Remembering the Kanji je teda samotným autorom odporúčaná iba pre potreby samoštúdia.

Spracovanie každého znaku v prvej časti knihy je štrukturované nasledovne:

1. Poradové (referenčné) číslo
2. Kľúčové slovo
3. Samotný znak
4. Kompletný asociačný príbeh (mnemotechnická pomôcka)
5. Poradie zápisu jednotlivých praprvkov
6. Jednotlivé praprvky

V druhej časti sú poskytnuté len veľmi stručné asociačné návrhy, ktoré musí študent spracovať do bohatej vizuálnej podoby. V tejto fáze je veľmi dôležité, aby študent do navrhovanej asociácie pridal čo najväčšie množstvo vlastných nápadov a presvedčivých detailov. Heisig napríklad u znaku 辺 (*okolie*) navrhuje predstaviť si dýky (praprvek 刀) zacementované do cesty (praprvek 道), ktorých čnejúce sa čepele blokujú chod dopravy a chránia *okolie* od znečistenia. Vhodným doplnením sa napríklad rozumie predstavovanie seba samého pri nastražovaní dýk na ceste a hrozenia päťou okoloidúcim autám a kamiónom, že už viac nebudú znečisťovať moje *okolie*.

Obrázok č.2 (tamtiež, s. 119)

Tretia časť, ktorá zároveň tvorí väčšinu obsahu knihy disponuje len kľúčovým slovom a vymenovaním jednotlivých praprvkov. Študent si musí kompletne vytvoriť svoj vlastný asociačný príbeh. Nižšie uvedený príklad (obr. 3) je spracovaním znaku 絹 (*hodváb*), pri ktorom sú uvedené tri praprvky, z ktorých je znak zložený – *niť* (糸) *ústa* (口) a *telo* (月). Heisig neponúka žiadnu nápovedu k vytvoreniu asociácie,

Ku každému znaku je priradené práve jedno kľúčové slovo a relevantný počet praprvkov, z ktorých je konkrétny znak zložený (napr. znak pre marhuľu 杏 sa podľa Heisiga skladá z praprvkov strom 木 a ústa 口). Úlohou študenta je vytvoriť ideogram medzi kľúčovým slovom a jednotlivými praprvkami. Ako už bolo spomenuté, (viď 3.1) obrazová predstava musí byť absurdná, šokujúca, zveličená, vnútorné oko musí byť schopné dôkladne si ju vybaviť. Dobrú predstava si študent vybaví aj po uplynutí dlhšej doby, bez dlhšieho premýšľania, a čo je najdôležitejšie, umožní mu rozпамätať sa na znak v správnom poradí a zápise jednotlivých praprvkov.

4.1.4 Praprvky (*Primitive elements*)

Ako vyplýva z predchádzajúcich kapitol, Heisig uvažuje o praprvkoch ako o imaginatívnej abecede. Zároveň upozorňuje, že praprvky sa nesmú zamieňať za radikály, ktoré sú základom etymologických štúdií zvukovej a významovej stránky znakov a sú používané na ich radenie v slovníkoch. (tamtiež, s. 3) To však nevyľučuje, aby praprvek bol zároveň radikálom (napr. znak pre čísloku štyri 四 v sebe zahrňuje praprvek ústa 口, ktorý je zároveň radikálom). Heisig popisuje praprvky nasledovne:

„Praprvky sú základné ťahy a kombinácie ťahov, z ktorých sú zložené všetky znaky. Z kaligrafického uhl'a pohľadu existuje v teoretickom ponímaní len deväť možných ťahov, v praktickom ponímaní ich existuje sedemnásť. Niektorým z nich budú priradené ‚pravýznamy‘ (*primitive meanings*)²³ a tým pádom budú slúžiť ako tie najzákladnejšie obrazy²⁴. Prostredníctvom jednoduchých kombinácií budú vznikať nové pravýznamy a tieto sa budú následne kombinovať do nových komplexnejších znakov.“ (tamtiež, s. 4)

Heisig roztriedil praprvky do štyroch nasledovných kategórií:

1. Praprvky, ktoré nie sú samé o sebe znakmi kandži.
2. Znaky, ktoré sa často objavujú ako praprvky v iných znakoch.
3. Znaky, ktoré menia svoj význam, keď sú súčasťou iného znaku.

---

²³ Vytorené Heisigom, napr. praprvek ㄣ s pravýznamom "byť opretý", "opierajúci sa" (*reclining*)

²⁴ rozumej obrazové predstavy

4. Znaký, ktoré menia svoju podobu, tvar, keď sú súčasťou iného znaku.
(tamtiež, s. 4)

Systematickým roztriedením znakov sa Heisigovi podarilo vytvoriť učebný systém, v ktorom zapamätávanie nových znakov prebieha prostredníctvom opakovaného používania praprvkov, ktoré sú následne spájané pomocou mnemotechnickej pomôcky do minipríbehu, asociácie.

4.1.5 Heisigove odporúčania a varovania študentom

Pokročilí študenti japonského jazyka môžu pri prechádzaní knihy podľahnúť pokušeniu ignorovať už známe znaky, o ktorých sú presvedčení, že ich ovládajú. Heisig pred takouto „ignoranciou“ dôrazne varuje a takisto neodporúča zanedbávať štúdium znakov, ktoré sa používateľovi môžu zdať príliš jednoduché. (tamtiež, s. 6) Keďže v celom diele je hlavný dôraz kladený na systematickosť, akékoľvek vychýlenie zo systému môže ohroziť správne fungovanie metódy.

Autor ďalej zdôrazňuje potrebu opakovaného vypisovania znakov a to buď formou zápisu na papier alebo imaginárneho zápisu prstom na dlaň ruky. Neustále opakovanie a dril sú totiž nenahraditeľným spôsobom, ako uložiť znaky do dlhodobej pamäte, mnemotechnický systém nevynímajúc. Heisig odporúča študentom nácvik znakov pomocou tzv. flash kariet – drilovacích kariet vytvorených za účelom opakovania, ktoré sú po oboch stranách popísané študijným materiálom. Pri používaní flash kariet sa študent najprv pozrie na vrchnú stranu karty s kľúčovým slovom vo svojom rodnom jazyku, vybaví si asociáciu, ktorú danému slovu priradil, rozpamätá sa na znak, ktorý kľúčovému slovu prináleží a následne zapíše znak na papier alebo dlaň. Otočením karty si používateľ overí správnosť svojej odpovede. Tak ako v celom diele *Remembering the Kanji 1*, opäť je veľmi dôležité, aby bolo dodržiavané poradie pri opakovaní znaku (t.j. od kľúčového slova cez asociačný minipríbeh až po zápis znaku). Iba v takom prípade bude Heisigov mnemotechnický systém pracovať v študentov prospech.

4.2 Remembering the Kanji 2

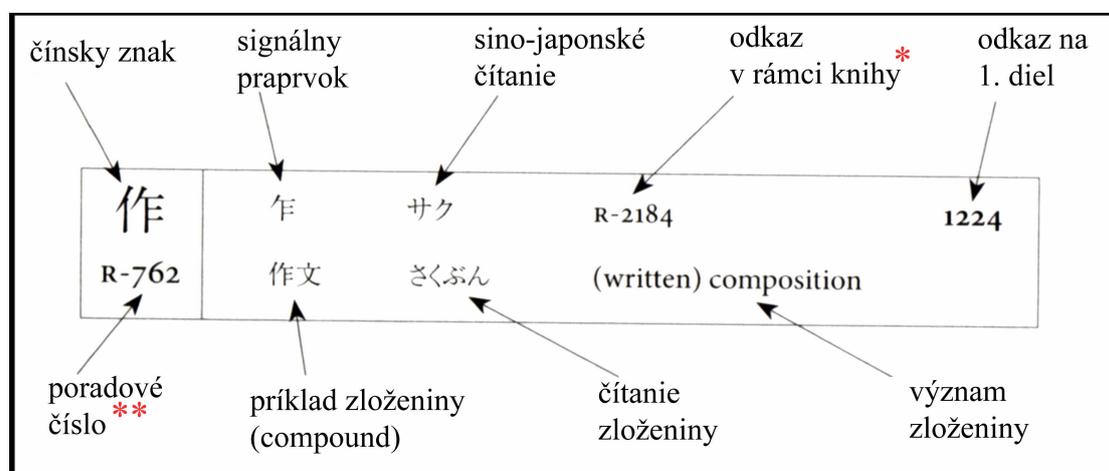
Druhý diel mnemotechnickej trilógie predpokladá úplné osvojenie si znakov a princípov fungovania systému uvedených v prvom diele a je zamerané výlučne na zapamätávanie čítania znakov.

Tak ako prvý diel, aj *Remembering the Kanji 2* je určený na samoštúdium, pričom študent si môže zvoliť vlastné tempo učenia. Narozdiel od prvého dielu sa však už nekladie taký veľký dôraz na presné poradie jednotlivých krokov štúdia a používateľ si môže vybrať taký smer a poradie učenia sa čítaní jednotlivých znakov, aký mu vyhovuje. Kniha je rozdelená na dve dĺžkovo nerovnomerné časti, jedna pojednáva o sinojaponských čítaniach (10 kapitol) a druhá je zameraná na japonské čítania znakov (1 kapitola).

4.2.1 Mnemotechnické metódy pri učení sa sinojaponských čítaní znakov

Neporovnateľne väčší priestor a pozornosť je v druhom diely venovaná sinojaponským čítaniam znakov. Túto disproporciu Heisig vysvetľuje potrebou dôkladnejšej systematizácie než u japonských čítaní znakov.

Jednotlivé znaky sú usporiadané v samostatných praktických tabuľkách za účelom jednoduchého opakovania pri štúdiu a dobrej prehľadnosti.

Obrázok č. 4
(Heisig, 2012, s.4)

*Odkaz na poradové číslo znaku v prípade jeho výskytu v príklade zloženiny

**Poradové číslo v rámci druhého dielu

Heisig v diele zavádza nový pojem „signálny praprvek“ (*signal primitive*), ktorý popisuje ako „praprvek, ktorého grafická podoba signalizuje konkrétne sinojaponské čítanie“ (tamtiež). Prítomnosť takéhoto praprkvu v znaku by mala študentovi umožniť jednoduchšie si pamätať, prípadne odhadnúť čítanie konkrétneho

znaku, napr. podľa kany 多→タ(TA), 世→せ(SE), 己→コ(KO), 久→ク(KU) a takisto pri znakoch 列(RECU)→烈(RECU), 家(KA)→嫁(KA), 比(HI)→批(HI), atď. Takéto odvodzovanie čítaní jednotlivých znakov podľa signálnych praprvkov nie je vždy možné (napr. 員IN a 損SON), no už samotné Heisigove prepracované členenie jednotlivých kapitol na základe identických (napr. 申ŠIN a 神ŠIN), podobných (napr. 加KA a 賀GA) a absolútne rozdielných (napr. 夫FU a 規KI) sinojaponských čítaniach znakov podľa praprvkov pomáha používateľovi učiť sa tieto čítania jednoduchšie a efektívnejšie.

Signálne praprvky sú základným princípom Heisigovej mnemotechnickej metódy pri zapamätávaní sinojaponských čítaní znakov. V podsate sa jedná skôr o istý druh systematizovanej nápovedy než o typickú mnemotechniku založenú na asociovaní informácií. Autor napríklad pri sinojaponskom čítaní znaku 作SAKU (obr. 4) uvádza signálny praprvek 乍, ktorého sinojaponské čítanie je takisto SAKU. Ak si študent v predošlej kapitole správne zapamätal čítanie signálneho praprku 乍(SAKU), nemalo by byť problémom priradiť znaku 作 čítanie SAKU a takýmto prepojením na už známu informáciu si ho lepšie zapamätať.

Význam jednotlivých znakov autor už neuvádza, spolieha sa výlučne na odkazovanie na prvý diel *Remembering the Kanji 1*. Ako už bolo spomenuté, druhý diel predpokladá osvojenie učiva prvého dielu.

4.2.2 Mnemotechnické metódy pri učení sa japonských čítaní znakov

Narozdiel od sinojaponských čítaní, pri japonských čítaniach znakov nemožno počítať s využitím signálnych praprvkov. Heisig preto opäť siaha po svojej obľúbenej mnemotechnickej metóde – rozkúskovaní slova a vytvoreniu imaginárnej abecedy so základnou jednotkou „prafonéma“ (*primitive phoneme*). Na vytvorenie tohto systému Heisig využil charakteristické črty japonského jazyka pri fonetickom prepise.

„Vzhľadom k tomu, že japonské slová sa z fonetického hľadiska delia na slabiky²⁵, nie je problém každej jednej priradiť určitý význam. Väčšina z jednoslabičných hlások, ktoré tvoria slabiky sú samy o sebe japonskými

---

²⁵ V porovnaní s delením na písmená abecedy, ktoré by malo za následok vznik obrovského množstva kombinácií.

slovami a tým zvyšným je možné priradiť význam podľa sinojaponských čítaní v predchádzajúcich kapitolách²⁶.“ (tamtiež, s. 301)

Celý princíp je založený na zafixovaní konkrétneho významu na jednotlivé slabiky, pričom ku každej slabike môže byť priradený len jeden kľúčový výraz. Týmto spôsobom sa Heisigovi podarilo opätovne vytvoriť mnemotechnickú metódu založenú na rozklade japonských slov na praprvky, v tomto prípade prafonémy (príklady viď dole). Konglomerát významov jednotlivých slabík sa následne spojí pomocou asociácie (obrazovej predstavy, minipríbehu) s odpovedajúcim výrazom v anglickom jazyku. Táto mnemotechnická metóda je založená na niekoľkých vzťahoch, ktoré autor popisuje prostredníctvom jednoduchého vzorca, ako príklad uvádza znak 弾 (gulka).

弾 → gulka ⇒ たま

Vzťah, ktorý reprezentuje prvá šípka bol vytvorený v prvom diely *Remembering the Kanji*. Mnemotechnika predpokladá úplné osvojenie učiva, študent by mal byť schopný identifikovať znak a priradiť k nemu význam (kľúčové slovo).

Druhá šípka reprezentuje vzťah medzi kľúčovým slovom a japonským čítaním znaku.

Na základe týchto skutočností študent najprv priradí znaku význam (rozpamätá sa na kľúčové slovo), čoho by mal byť schopný po dôkladnom štúdiu prvého dielu. Dôležitý je nasledujúci krok, ktorý spočíva v prepojení známych informácií s novou vedomosťou, čítaním znaku. Študent sa pozrie do tabuľky, ktorá prináleží konkrétnemu znaku (viď obr. 4) a zistí, že japonské čítanie znaku 弾 je たま (TAMA) a teda sa skladá z dvoch slabík (prafoném) た (TA) a ま (MA). Ďalším krokom je priradenie významu týmto slabikám, tak ako ho uvádza vo svojom zozname Heisig (viď obr. 5), pričom prafonéma TA nesie význam *iný* a prafonéma MA označuje *miestnosť*. Posledným krokom mnemotechniky je vytvorenie asociácie, obrazovej predstavy, pomocou ktorej sa jednotlivé informácie zjednotia. Študent by mal byť týmto spôsobom schopný znakom priradiť nielen význam, ale rozpamätat' sa na jednotlivé položky asociácie, *iný* (reprezentuje TA) a *miestnosť* (reprezentuje MA), ktoré študentovi prezrádzajú čítanie znaku, TAMA.

---

²⁶ Kapitoly 1 až 10

Heisig uvádza niekoľko vlastných príkladov použitia tejto mnemotechnickej metódy, jedným z nich je aplikovanie metódy pri slove 絹 (KINU), hodváb.

Slovo hodváb sa v japončine skladá z dvoch slabík (prafoném) き (KI) a ぬ (NU), ktorým Heisig vo svojom zozname prafoném priradil významy *strom* (KI→木) a *šitie* (NU→縫). Heisig navrhuje nasledovnú obrazovú predstavu: „Predstavte si ako *šijete* kimono pre Sochu slobody, pričom namiesto ihly používate kmeň *stromu* a *hodvábnu* niť hrubú ako drevorubačove lano. (tamtiež, s. 311)

Ukážka prafoném podľa Heisiga

亞	あ	pod-
井	い	studňa
卯	う	zajac
江	え	potok
尾	お	chvost
蚊	か	komár
木	き	strom

Obrázok č. 5 (tamtiež, s. 306)

4.2.3 Varovania a odporúčania študentom v diele *Remembering the Kanji 2*

Prvé, pred čím Heisig varuje študenov pri využívaní jeho učebného systému je vytváranie spojitostí medzi zloženinami na základe ich zvukovej reprezentácie, čítania.

„Skutočnosť, že dvoj-slabičné slovo *sensei* môže v závislosti na použitých znakoch znamenať učiteľ (先生) alebo astrológia (占星) alebo despotizmus (專制) alebo prísaha (宣誓) vás môže natoľko prekvapiť, že sa budete túto náhodu snažiť využiť. Odolajte pokušeniu.“ (tamtiež, s. 4)

Ďalej sa neodporúča pri jednotlivých znakoch učiť sinojaponské čítania zároveň s japonskými, a naopak. Ak má znak niekoľko sinojaponských čítaní, odporúča sa učiť tieto čítania izolovane a postupne.

V neposlednom rade varuje Heisig pred simultánnym (paralelným) použitím jeho kníh. Druhý diel bol vytvorený v náväznosti na predchádzajúce dielo, predpokladá sa úplné osvojenie použitých metód a konkrétneho učiva.

4.3 Remembering the Kanji 3

Tretí a zároveň posledný diel mnemotechnickej trilógie vznikol na základe podnetu americkej teoretickej fyzičky Tanye Sienko za účelom doplnenia diela o „pokročilé“ znaky²⁷, ktoré nie sú zahrnuté medzi tzv. *znaky bežného použitia* a neboli preto zahrnuté v predchádzajúcich dvoch knihách. Heisig a Sienko vybrali zhruba tisíc znakov (mnohé archaické) pre pokročilých používateľov, ktoré systematicky rozčlenili do niekoľkých kapitol. Kniha je rozdelená na dve hlavné časti a to zápis (grafická podoba) jednotlivých znakov a ich čítania (zvuková podoba). Učebné metódy a princípy zapamätávania týchto pokročilých znakov sú rovnaké ako v predchádzajúcich dielach. Záverečný diel teda možno považovať za rozsiahly zoznam znakov vyššej náročnosti, študentovi neponúka žiadne nové mnemotechnické metódy.

4.4 Zhrnutie

Popularita Heisigovej mnemotechnickej trilógie svedčí nielen o potrebe študentov uľahčovať si náročné štúdium japonského jazyka, ale hlavne o skutočnosti, že tento systém aj reálne funguje.

Autorova zásluha spočíva predovšetkým vo vytvorení prepracovaného učebného systému založeného na „rozbití“ jednotlivých znakov na menšie jednotky,

---

²⁷ Napr. cesnak 蒜, výšivka 繡, dlhovekosť 壽, atď.

praprky, ktorým je následne priradený jedinečný význam, kľúčové slovo. Týmto spôsobom sa Heisigovi podarilo pretvoriť anonymné ťahy štetca na konkrétne a zapamätateľné obrazy, ktoré už viac nie sú študentom cudzie a neuchopiteľné.

Záver

Zapamätávanie je na rozdiel od výkonnosti pamäte proces ovplyvniteľný vedomou ľudskou činnosťou. Dobré a premyslené organizovanie informácií, vytváranie myšlienkových asociácií, vedomé hranie sa so slovami, spájanie nových informácií s už známymi poznatkami prostredníctvom obrazových predstáv sú len malým zlomkom z doposiaľ vynájdenných mnemotechnických pomôcok, ktoré už od čias stredoveku pomáhajú ľuďom pamätať si viac.

Vytváranie asociácií je pre ľudskú myseľ prirodzené nakoľko nadväzovanie informácií je jedným zo základných princípov učenia. Vždy keď človek prichádza do styku s novou informáciou, mozog sa ju snaží zaradiť k dostupným vedomostiam. Využitie princípu asociovania na účely tvorby mnemotechnickej pomôcky znamená vytvoriť väzbu, kde poznanie jedného kroku slúži ako kľúč k vybaveniu ďalšieho poznatku.

Väčšina ľudí tvrdí, že najlepšie si pamätajú to, čo vidia. Výskumy na poli neuropsychológie naznačujú, že keď sa na niečo pozeráme, elektrické impulzy putujú až do centra nášho mozgu. Taktiež zistili, že nie je veľký fyziologický rozdiel medzi elektrickými impulzmi, ktoré aktivuje oko mysle a impulzmi, ktoré aktivuje oko samotné.

Akýkoľvek obraz, ktorý si vo svojej mysli človek vybaví, je možné následne ľubovoľne pretvárať a týmto spôsobom prehlbovať intenzitu spracovania, čo má za následok trvalejšie zapamätanie a prístupnejšie spätné vybavenie danej informácie. Dobrá práca s obrazovými predstavami je stavebným kameňom mnemotechník, pričom platí, že čím absurdnejšia obrazová predstava bude, tým bude vzniknutá pamäťová stopa trvalejšia.

Je dôležité uvedomiť si, že mnemotechnické metódy samy o sebe sú bez adekvátneho opakovania vytvorených obrazových predstáv neúčinné. Mnemotechniky sú pomôcky v procese zapamätávania, prirodzený priebeh samotného systému zapamätávania plnohodnotne nenahrádzajú.

Pri správnom rozložení na menšie, spracovateľnejšie jednotky je možné využiť mnemotechniky v akejkolvek oblasti ľudského poznania, štúdium cudzieho jazyka, teda i japončiny, nevynímajúc.

Bohaté možnosti využitia a adaptability mnemotechnických metód pri štúdiu japonského jazyka najlepšie ilustruje trojzväzkové dielo Jamesa W. Heisiga *Remembering the Kanji*, ktorého celosvetová popularita u začínajúcich aj pokročilých záujemcov o osvojenie japončiny svedčí o potrebe študentov zjednodušovať náročné štúdium znakového písma.

Úloha mnemotechník spočíva v prvom rade v ich roli učebných pomôcok, ktoré majú za úlohu študentovi zjednodušiť a urýchliť proces zapamätávania, prípadne pomôcť študentovi systematizovať učebný proces, cielene rozširovať slovnú zásobu, a iné. Nemožno ich v žiadnom prípade považovať za plnohodnotnú náhradu tradičného štúdia vysokoškolskej úrovne a niekedy, ako v prípade diela *Remembering the Kanji*, nemožno odporučiť ani len ich doplnkové využitie popri bežnom univerzitnom štúdiu, ktoré sa riadi vlastným učebným plánom.

Svojou prácou som chcela poukázať na skutočnosť, že napriek všetkým obmedzeniam použitia sú mnemotechniky právom označované za najefektívnejšie metódy zapamätávania, aké človek kedy vynášiel. Úvodnou časťou práce som podložila adekvátnosť použitia mnemotechnických metód pri štúdiu poznatkami vychádzajúcimi z výskumov na poli neuropsychológie. Predstavením Heisigovej mnemotechnickej stratégie pri zapamätávaní zápisu, kľúčového významu, sinojaponského a japonského čítania znakov som zdôraznila mimoriadnu všestrannosť a adaptabilitu mnemotechnického systému pri štúdiu japončiny. Kapitola zameranou na ciele rozširovanie slovnej zásoby som ponúkla návod na vytváranie pôsobivej asociácie, ktorá je stavebným kameňom mnemotechník a poukázala na skutočnosť, že akékoľvek slovo môže byť asociované. Na základe svojej práce som ďalej došla k záveru, že mnemotechnické pomôcky by síce mali byť využívané pri štúdiu japonského jazyka, vždy však pri samoštúdiu z iniciatívy a podľa potreby samotného študenta. V prípade štúdia vo vzdelávacom inštitúte by bolo vhodné, aby vyučujúci študentom ozrejmil princípy vytvárania mnemotechník, prípadne podal návrhy asociovania konkrétnych slov. Používanie mnemotechník je

efektívnu metódou zapamätávania a v žiadnom prípade by nemali byť študentmi ani učiteľmi ignorované.

Summary

The main topic of this bachelor's thesis is the use of mnemonics when applied to Japanese language; the most common methods of utilization are described throughout the text. First chapter concerns subjects related to the process of memorization and the memory itself. The aim of this chapter is to comment on the functioning of memory system and briefly describe a number of related topics, such as the issue of forgetting acquired information. The text of the first chapter is based primarily on the research work of British psychologist Allan Baddeley. The second chapter of the thesis deals with the general use of mnemonic system; it describes its historical development, from the early *loci* memory aid until present time. The technique of association is presented as the fundamental principle of applying mnemonics. The third chapter is concerned with the actual use of mnemonic system when learning foreign languages, particularly Japanese language. Furthermore, a number of publications dealing with the application of mnemonics to Japanese language are introduced. The last of the chapters is a detailed description of Heisig's *Remembering the Kanji* mnemonic trilogy; it covers the use of mnemonics when the study of kanji is concerned, i.e. learning the meaning, writing and readings of Japanese characters.

Bibliografia

BADDELEY, Alan D. *Vaše paměť: Mechanismy, otázky, praktická cvičení a další souvislosti jedinečné schopnosti lidského organismu* Přel. R. Kamenická. 1.vyd. Brno: Jota, 1999, 335 s. ISBN 80-724-2046-1.

BOWER, Gordon H, Mark A GLUCK, John R ANDERSON a Stephen Michael KOSSLYN. *Memory and mind: a festschrift for Gordon H. Bower*. New York: Lawrence Erlbaum Associates, c2008, xviii, 394 p. ISBN 08-058-6344-3.

CROISILE, Bernard. *Paměť: lépe spoznat, chránit, účinněji využívat*. 1. vyd. Bratislava: SPN - Mladé letá, c2006, 320 s. ISBN 80-100-0709-9.

HEISIG, James W. *Remembering the kanji 1*. 5th ed. Honolulu: University of Hawaii Press, 2007. ISBN 978-082-4831-653.

HEISIG, James W. *Remembering the kanji 2*. 4th ed. Honolulu: University of Hawaii Press, 2012. ISBN 978-082-4836-696.

HENSHALL, By Kenneth G. *A guide to remembering Japanese characters*. 12. print. Boston [u.a.]: Tuttle, 2000. ISBN 978-080-4820-387.

LORAYNE, Harry a Jerry LUCAS. *The memory book*. 1st Ballantine Books trade ed. New York: Ballantine Books, 1996, 237 p. ISBN 03-454-1002-5.

NORMAN, Donald A. *Memory and attention: an introduction to human information processing*. New York [u.a.]: Wiley, 1969. ISBN 978-047-1651-314.

ROWLEY, Michael. *Kanji pict-o-graphix: over 1,000 Japanese kanji and kana mnemonics*. Berkeley, Calif.: Stone Bridge Press, c1992, 216 p. ISBN 09-628-1370-2.

SIENKO, James W. Heisig and Tanya. *Remembering the kanji 3*. 2nd ed. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2008. ISBN 978-082-4831-677.

SUGIHARA, By Harry R. Lawrence III [and] Yumiko, Illustrations by James Shikada and Nanae NAGAHARA a Layout by Tim YOUNG. *Nihongo phonopoeia: a phonetic-based system for learning and remembering Japanese onomatopoeias*. Bloomington, IN: Authorhouse, 2005. ISBN 14-208-1785-X.

Internetové zdroje

Language Difficulty Ranking | Effective Language Learning [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z:

<<http://www.effectivelanguagelearning.com/language-guide/language-difficulty>>.

BULLOCK, Ben. *What is the difference between a mora and a syllable?* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z:

<<http://www.sljfaq.org/afaq/mora.html>>.

CAPLAN, Harry. *Rhetorica ad Herennium Passages on Memory* [online]. [cit. 2014-04-27].

Dostupné z:

<http://www.utexas.edu/research/memoria/Ad_Herennium_Passages.html>.

Profile : Endel Tulving, world authority on human memory function [online]. [cit. 2014-04-27]. Dostupné z:

<<http://www.science.ca/scientists/scientistprofile.php?pID=20&pg=1>>.